ოთხშაბათი, 20 ივნისი 1920 წ.

კომუნისტი

რედაქცია და კანტორა მოთავსებულია პასკევიჩის ქ. № 3 [illegible] თვიური ხელის მომწერთათვის გაზეთი ღირს 1[illegible] მან.

ფასი 5 მან.

№ 3 ყოველდღიური ორგანო საქართველოს კომუნისტურ პარტიის ცენტრალურ და თბილისის კომიტეტებისა. № 3

დაუვიწყარ ამხ. ალექსანდრე (საშა) წულუკიძის ხსოვნას

გარდაცვალების 15 წლის თავზე

დაუვიწყარ საშა წულუკიძის ხსოვნას

[illegible]ენ დღემდის არ ვიცით ჩვენი ღირ-[illegible] მოღვაწეების პატივისცემა და [illegible]სება; და ჩვენ არც კი გვაქვს ამის-[illegible] დრო, ვინაიდან ჩვენ დღემდის [illegible]რძოლ პარტიას წარმოვადგენთ. ჩვენ [illegible]ავით შეგვიძლია მოვიგონოთ უდ-[illegible]ოთ დაკარგული ჩვენი პარტიის და-[illegible]ვიწყებელი ამხანაგები: **ეგნატე ნინო[შვი]ლი, ლადო კეცხოველი, ზაქრო [ჩოდ]რიშვილი** და მრავალი სხვები. გამო-[illegible]ისს აქ ნინოშვილი შეადგენს, რომ-[illegible] ნაწერები ჩვენში საყოველთაოთ [illegible]ბილია, მაგრამ დღემდის არა გვაქვს [illegible] ბიოგრაფია და მისი ნაწერების [illegible]ვილი დაფასება; რაც შეეხება ლადო [კეც]ხოველს და ზაქრო ჩოდრიშვილს, ამ [შესა]ნიშნავ პიროვნებათა ხსოვნისთვის [ს]რულებით არაფერი გაგვიკეთებია. [illegible]თან შედარებით შეიძლება ჩვენ [illegible] მეტი ყურადღება მიგვიქცევია [illegible] პარტიის ერთ საუკეთესო და შესა-[ნიშ]ნავ პიროვნების—**საშა (ალექსანდრე) [წ]უკიძისათვის**, მაგრამ სრულებით [illegible] იმდენი, რამდენისაც იგი ღირსი [illegible].

[illegible]ულებით გაზვიადებული არ იქნება, [illegible]ვსტყვით, რომ საშა წულუკიძე მე-[illegible]შვიათი პიროვნებაა ჩვენი პარ-[illegible]ის ისტორიაში.

[illegible]ვიდა 15 წელიწადი მას შემდეგ, საშა გარდაიცვალა. ეს საკმარისათ [illegible] დროა, მეტადრე იმ გარდამავალი რევოლიუციონური ქარტეხილის ხა-[illegible]ლშიაც ჩვენ ვცხოვრობთ. ამ [illegible]ვლობაში უდიდესი ცვლილე-[illegible] მთელმა კაცობრიობამ, მაგრამ მიუ-[ხედ]ავათ ამისა ამხ. საშა წულუკიძის [illegible] არა თუ არ დაჩრდილულა, არამედ დრო გადის ის კიდევ უფრო მეტი [illegible]ით და შარავანდედით იმოსება. [შე]მოვიდა ჩვენ პარტიაში იმ დროს, [როცა] პარტია ის-ის იყო ისახებოდა და [illegible] ვგებოდა; არა გაყვლეფილ და [ჩაგ]რულ კლასიდან მოვიდა იგი ჩვენ-[თან], არამედ მაღალი სოციალური საფე-[ხურ]იდან, ე. ი. იგი მოწყდა არისტოკრა-[ტი]ულ წრეს, რომელზედაც იგი მიკ-[illegible] იყო შთამომავლობით, და სავსე-[illegible] მიეკიდლა მაშვრალთა და ჩაგრულთა [illegible]. და იგი გახდა მუშათა კლასის [საუკე]თესო მისწრაფებათა და ზრახვათა [შესა]ნიშნავი გამომხატველი და მთელი [illegible]მელი მასსის ინტერესების ურთ-[illegible]სი დამცველი და მოსარჩლე. იმ [illegible], დაახლოვებით ამ 20-25 წლის [illegible], საზოგადოებრივი ცხოვრების პი-[რო]ბები მეტადრე ჩვენში სულ სხვა გვა-[რი] იყო. **მუშათა კლასის იდეოლოგი—რევოლიუციონური მარქსიზმის**—[illegible]სება და მუშათა კლასის გამოსარ-[illegible]ა და მისი ინტერესების დაცვა, მე-[illegible] მუშებისთვის უცხო სოციალურ [illegible]იდან გამოსულ პირების მიერ, [illegible]ვირ ღვაწლი იყო. და აი სწორედ [illegible] ღვაწლი მიუძღვის საშას საქარ-[თველო]ს და მთელი კავკასიის პროლე-[ტარია]ტის და გლეხკაცობის წინაშე. [illegible] აღფრთოვანებით და განსაცვიფრე-[illegible]ბით მან სულ მცირე ხნის განმავ-[ლობა]ში დაიმსახურა საერთო ყურადღე-[ბა და] თანაგრძნობა. მიუხედავად იმისა, ამხ. საშა გარდაიცვალა სულ ახალ-[გაზ]და, იგი დასრულებულ პიროვნებას [წარმოადგ]ენდა, მისთვის არ არსებობდა [illegible] მან არ იცოდა სინდის-[illegible] და შეურ-[illegible] არჩეული [illegible] დამრავლებამ, [illegible] საზოგადოებ-[illegible] არა[illegible] ამ გზიდან. [illegible]ანი საშას 1899 წლის მიწურულში, როცა იგი თავის მეუღლით-ამხ. ელენეთი, რუსეთიდან ტფილისში დაბრუნდა. იგი იმ დროს უკვე დასრულებული მარქსისტი იყო, მაგრამ არა იმ ლეგალური „სოგლაშატელური" „მარქსიზმის" მიმდევარი, რომელმაც სამწუხაროთ ჯერ კიდევ მაშინ იჩინა თავი, არამედ მებრძოლი, შეურიგებელი, რევოლიუციონური მარქსიზმის. სწორედ ამ დროიდან იწყება ჩვენში მუშების აქტიური ბრძოლა სოციალიზმის დროშის ქვეშ, რომელიც პირველი დღიდანვე აშკარა პოლიტიკურ ხასიათს ღებულობს. საშა ლომივით ჩაება ამ ბრძოლაში.

ისტორიულმა გაფიცვებმა მეოცე საუკუნის გარიჟრიჟზე, 1900 წლის განმავლობაში, ჯერ კონკის, შემდეგ რკინის გზის სახელოსნოების მუშების, გამოაფხიზლეს ჩვენში მუშათა კლასსი და ის რევოლიუციონურათ აამოძრავეს. ე. ი. მეოცე საუკუნის დასაწყისში იმ ქაოსს, რომელსაც მაშინ ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება წარმოადგენდა, ბოლო ეღება და ჩვენში აშკარა რევოლიუციონური მოძრაობა იწყება. ეს მოძრაობა სწრაფი ნაბიჯით იზრდება და ვითარდება რევოლიუციონური მარქსიზმის დროშის ქვეშ. და საშა წულუკიძე ხდება მის ერთ მთავარ ხელმძღვანელთაგანი. მისი აზბოქრებული ბუნება თხოულობდა ფართო ასპარეზს მოქმედებისათვის, მაგრამ გარეშე პირობების გამო მისი მოღვაწეობის მთავარი ძარღვი უნდა მომწყვდეულიყო არალეგალურ არსებობის ვიწრო ფარგლებში. ეს გარემოება ბოჭავდა მის ფართო ნიჭს და არ აძლევდა მას გასაქანს. ამას ზედ ერთვის ავათმყოფობა (ჭლექი), რომლის ნიშნები მას ჯერ კიდევ წინეთაც დაეტყო, მაგრამ არალეგალური მუშაობის მძიმე პირობებმა ერთი მხრით და არსებობისათვის ლუკმის მოსაპოებლათ მუშაობამ მეორე მხრით მის ფაქიზ ბუნებაზე და მეტათ სუსტ ჯანმთელობაზე საბედისწერო გავლენა იქონიეს.

საშა სათავეში უდგა დაწყებულ რევოლიუციონურ მოძრაობას; იგი იყო კავკასიის სოც.-დემ. ორგანიზაციების კავშირის აქტიური წევრი, იგი თანამშრომლობდა ლეგალურ მარქსისტულ გაზეთ „კვალში", და იმავე დროს მხურვალე მონაწილეობას იღებდა ლ. კეც-[illegible] არალეგალურ ბოლშევიკურ „პროლეტარიატის ბრძოლაში". თითოეული მისი წერილი იძლეოდა გარკვეულ და ნათელ პასუხს აღძრულ საკითხზე, ყველა მისი ნაწერები გამსჭვალული იყო ღრმა რწმენით პროლეტარიატის გამარჯვებაში. ეს რწმენა გაუორკეცა მას იმ რევოლიუციონურმა ქარიშხალმა, რომელიც გამოიწვია რუსეთ-იაპონიის ომმა. საშა გაფაციცებით ადევნებს თვალს იმ დიად მოძრაობას, რომელმაც წარმოშვა 1905 წლის რევოლიუციონური აფეთქებანი და პარტიულ მუშაობას უმატებს. ამ ხანებში ისახება სოც.-დემოკ. პარტიაში განხეთქილება („რასკოლი"), რევოლიუციონურ (მეუმრავლესენი—ბოლშევიკები) და ოპორტიუნისტულ (მენშევიკები) ფრთებათ. საშა ყოველივე დავის გარეშე რჩება ერთგული რევოლიუციონური მარქსიზმის, ე. ი. ხდება ბოლშევიკი. ეს ფრაქციული განხეთქილება პარტიისათვის დიდი უბედურება იყო, მაგრამ ეს როლი იყო მარტო აუცილობრივი მოვლენა; დღეს ჩვენ ვიცით, რომ ოპორტიუნისტული მიმდინარეობა სოციალიზმის ისტორიაში მსოფლიო მოვლენაა. პროლეტარიატის პირდაპირი მტრების წინააღმდეგ ბრძოლას თან ემატება ბრძოლა პარტიის შიგნით, რომელიც მეტათ მწვავე ხასიათს ღებულობს. ალ. წულუკიძის კეთილშობილური ბუნება, მისი გულწრფელობა ვერ ურიგდება ოპორტიუნიზმს, მენშევიზმს, რაშიაც იგი პროლეტარიატის ღალატს ხედავს.

1905 წლის დასაწყისში მე და საშა ერთად მოვხდით მეტეხის ციხეში. საშას ავათმყოფობა მე დიდიხანია ვიცოდი, მაგრამ მხოლოდ ციხეში დავრწმუნდი, რომ მისი სიცოცხლე საფრთხეში იყო. განთავისუფლების შემდეგ იგი მიემგზავრება ქუთაისში, სადაც დასვენების მაგიერ, რასაც ასე თხოულობდა მისი ორგანიზმი, იგი თავდავიწყებით ეძლევა ისევ პარტიულ მუშაობას. იგი ეწყობა ყველა სერიოზულ კრებებს ქუთაისში, ჭიათურაში, ხონში. ამ გადამეტებულმა მუშაობამ, პირდაპირ თავდავიწყებამდე მისულმა, გამოიწვია ტვინის ანთება, რამაც იგი იმსხვერპლა.

საშა გარდაიცვალა თავის რევოლიუციონურ პოსტზე. მან ყველაფერი პარტიას, პროლეტარიატის საქმეს მისცა, მაგრამ მას პირადათ არაფერი მიუღია. მისი უკანასკნელი სიტყვები იყო: „იდეა მაინც გაიმარჯვებსო", და გაიმარჯვა კიდეც, თუმც თავისი თვალით ეს მან ვერ იხილა, მაგრამ კავკასიის პროლეტარიატი არასოდეს არ დაივიწყებს მის შესანიშნავ ღვაწლს. იგი მოკვდა სულ

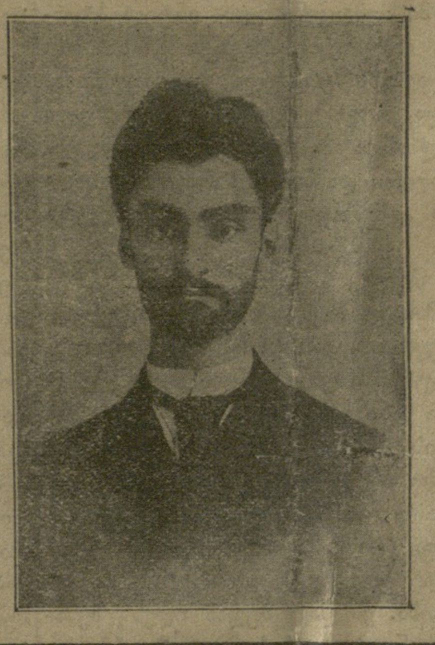

ახალგაზდა, მაგრამ მოასწრო იმდენის გაკეთება მშრომელი მასსის სასარგებლოთ, რასაც სხვები ხანგრძლივი სიცოცხლის განმავლობაშიაც ვერ შესძლებენ.

ფ. მახარაძე.

ნეტარ ხარ, შენ!

იმ დროს, როდესაც რუსეთის აბობოქრებული პროლეტარიატი თვითმპყრობელობის დასანგრევათ იერიშებისთვის ემზადებოდა და ამ მზადების დროს ის თავის წინამძღოლებში მტერ-მოყვარეს არჩევდა, იმ დროს სიკვდილმა პროლეტარიატის მოწინავე რაზმს გამოსტაცა საშა წულუკიძე; იმ დროს, როცა პროლეტარიატის [illegible] მთელი თავისი სიძლიერით და არამც თუ წინამძღოლის, არამედ ყოველივე თავის წევრის გამოკლება დიდ ზიანს აყენებდა, ამ დროს სიკვდილმა მისპო ფიზიკური არსებობა პროლეტარიატის ნამდვილ მოყვარის, მისთვის თავდადებულ მებრძოლის, საშა წულუკიძის. ვამბობ, ფიზიკური არსებობა, რადგან ისეთი ადამიანები, როგორიც საშა წულუკიძე იყო, იდეურათ არას დროს არ კვდებიან. სიკვდილი ორნაირია: ფიზიკურ სიკვდილთან ქრება და ისპობა ხსენება იდეურათ მომკვდარისა, მაგრამ არას დროს არ ისპობა ხსენება ფიზიკურ სიკვდილთან იმ ადამიანების, რომლებიც იდეებისთვის სიცოცხლეში იბრძოდენ. საშა არ იყო მუშა, არ იყო გლეხი, ის ეკუთვნოდა არისტოკრატიულ საზოგადოებას, მაგრამ მან უარყო და ზურგი შეაქცია თავის წარმომშობ საზოგადოებას და მიემხრო მთელი თავისი ბუნებრივი სიძლიერით იმ კლასს, რომელსაც ისტორიამ დაავალა ძველი საზოგადოების დამხობა და დანგრევა და მის ნანგრევებზე ახალი, ჯერ კიდევ ისტორიის მიერ უნახავი ახალი საზოგადოების დამყარება—შრომის ბატონობაზე დაყრდნობილი...

საშა ორი მხრით იყო შესანიშნავი ადამიანი: ერთი იმით, რომ მან უარყო ის წრე, ის საზოგადოება, რომელშიაც ის დაიბადა და მეორე იმით, რომ სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდის თავ დაუზოგველი იბრძოდა იმ კლასისთვის, რომელსაც ის მიემხრო, რომლის ბოლომდის ერთგული მასწავლებელი [illegible]ოდა. ის მთელი თავისი გონების სიძლიერით დაეყრდნო პროლეტარიატის ნიადაგს, ის მთელი თავისი არსით გაიჟღინთა პროლეტარული იდეით და ეს იდეა შეიქნა მისთვის პროლეტარიატის ორგანიზაციის ძლიერი და უმთავრეს იარაღათ.

საშას სიცოცხლის უკანასკნელ ხანში განსაკუთრებით ძლიერ იჩინა თავი მუშა-კლასის რაზმში შეპარულ ოპორტიუნისტების მოქმედებამ, რომელთაც ენაზე მუშათა კლასის ინტერესები ეკერათ და სიტყვით იმათი მომხრეებათ მოჰქონდათ თავი და საქმით კი პროლეტარიატის დამარცხებას უწყობდა ხელს. საშა დაუზოგველათ ებრძოდა ასეთ ელემენტებს და მოუწოდებდა მუშათა კლასს არ აყოლოდა ასეთ მოღალატეების ფეხის ხმას და განედევნა ისინი თავის რაზმიდან.

ის თავის სიცოცხლეში, ამ 16 წლის წინადაც, ატყობდა, რომ ამ მუშათა რაზმში შეპარულ ცრუ სოციალისტებს აშინებს პროლეტარიატის მოსალოდნელი და აუცილებელი გამარჯვება და ამიტომ ისინი ცდილობდენ შეენელებიათ და შეესუსტებიათ რევოლიუციის ცეცხლის გაღვიძება მუშათა მასსაში თავის კლასსიური მტრების დასამარცხებლათ და პროლეტარიატის მიერ ძალა-უფლების ხელში ჩასაგდებათ. იმათ აშინებდა პროლეტარული იდეების **სავსებით გამარჯვება.** ეს სავსებით დაამტკიცა რუსეთის დიდმა პროლეტარულმა რევოლიუციამ. როცა პროლეტარული რევოლიუცია მთელი თავისი სიძლიერით მიასქდა იმ საზღვარს, რომელშიაც თავმოყრილი აღმოჩნდა საშას იდეების მტრები, ე. ი. ცრუ და ფარისეველი სოციალისტები, იმათ საქვეყნოთ მორთეს განგაში და ყვირილი: გვიშველეთ, მუშათკლასსი გვიპირებს გადაყლაპვასაო. როცა კონტრ-რევოლიუცია მიაწყდა რევოლიუციის ცენტრს, მოსკოვს, და ქალაქ ორიოლიდან თავისი ავაზაკური და ხალხის დასახრჩობათ მომზადებულ ხელებს წვდიდა მსოფლიო რევოლიუციის გზის მაჩვენებელ ლამპარს, მოსკოვს, ამ დროს ეს ფარისეველნი შეშინდენ და საქვეყნოთ ამბობდენ: ვწუხვართ, რომ კონტრ-რევოლიუცია იმარჯვებს, ჩვენთვის რევოლიუციის გამარჯვება უფრო სასარგებლო იყოო. არც გამარჯვება, არც დამარცხება, არც აქეთ, არც იქით. ეს გზა პროლეტარიატის ნამდვილ მეგობრებს და მისთვის მებრძოლთ მიაჩნდათ დამღუპველათ, ეს გზა მათი აზრით არ მიანიჭებს მუშათა კლასს არას დროს გამარჯვებას და ის დარჩება მუდამ დაჩაგრულ კლასათ. საშა სასტიკათ ებრძოდა ასეთ მიმართულებას. ის ყველას მოუწოდებდა პროლეტარული გზისკენ, ეძახდა ყველა მებრძოლთ, „ვინც ამ გზას არ დაადგება ის გარიყული დარჩება როგორც ნაფოტი. ეჭვი ნურავის გექნებათ ძველი საზოგადოების შენობის დანგრევაში, ვინაიდან, ვინც და როგორც არ უნდა შეუშალოს რევოლიუციას ხელი, მაინც იდეია გაიმარჯვებს." საშა მოკვდა, მაგრამ მისმა მოწოდებამ გაამრავალრიცხოვანა და გააძლიერა პროლეტარიატის რაზმი, დაამარცხა ძველი და შეუდგა ახალ პროლეტარულ საზოგადოების და შრომის ბატონობის დამყარებას.

იმ იდეიამ, რომელსაც საშა ეტრფოდა, შეისხა ხორცი.

დღეს მას ჩვენ აღტაცებით ვამცნევთ:

— იდეიამ გაიმარჯვა—შენ რაც დასთესე—იმან მოიმკო ვისთვისაც დასთესე.

ნეტარ ხარ, შენ!

კ. ჩ—ლი.

საშა წულუკიძის ხსოვნას

დღეს შესრულდა 15 წელი რაც აღარა გვყავს ჩვენი ბელადი, ჩვენი საუკეთესო თეორეტიკოსი და მასთან კარგი პრაქტიკი ალექსანდრე წულუკიძე. აღარა გვყავს ჩვენი საშა! ვისაც ბედნიერება ქონდა მისი ცნობის, მასთან მუშაობის, განა ოდესმე შესძლებს მის დავიწყებას? ეხლაც თვალწინ მიდგას მისი ენერგიით აღსავსე, მკვირცხალი და მკვეთრი სახე. ეს ფიზიკურათ სუსტი ადამიანი განხორციელებული ენერგია იყო... მას ვერ აშინებდა ავათმყოფობა, მან არ იცოდა თუ რა იყო დაღლილობა, როცა საქმე პარტიულ მუშაობას შეეხებოდა. ფურცლების და სერიოზული სტატიების წერა, პროპაგანდა—აგიტაცია, დისკუსიებზე წასვლა—ყველა ეს მისი სტიქია იყო.

ეს დრო იყო 1904 წლის სექტემბრიდან ვიდრე მის სიკვდილამდე. საშა მაშინ კავკასიის ს. დ. კავშირის წევრი [illegible] სამუშაოთ. მაგონდება 1904 წ. (მგონი ოქტომბერი იყო). ქუთაისში გვეწვია ბოლშევიკური ც. კ. წევრი ამხანაგი ქალი (გვარი არ მახსოვს), რომელსაც დავალებული ქონდა მთელი რუსეთის ორგანიზაციების შემოვლა საინფორმაციოთ და დირექტივების მისაცემათ. იმერეთ—სამეგრელოს კომიტეტში იმ დროს შედიოდა სოსო ჯუღაშვილი, სერგოია ქავთარაძე, კოლია ქარცივაძე და ბ. ბიბინეიშვილი. კომიტეტი შეიკრიბა საშას ბინაზე მისი თანდასწრებით. ჩვენი კომიტეტის შემადგენლობამ და აღგილობრივი საქმეების გაცნობამ მეტად კარგი შთაბეჭდილება მოახდინა ც. კ. წევრზე, რაც მან გულახდილათ გადასცა ამხ. საშას.

იმ ხანებში ქუთაისში და მთელ გუბერნიაში გაცხოველებული პარტიული და რევოლიუციონური მუშაობა იყო. თითქმის ყოველ ორ კვირაში ვღებულობდით თფილისიდან ლიტერატურას ჩვენი დახელოვნებული ტრანსპორტიორის კამოს საშვალებით, რომელიც ხან კინტოს ტანსაცმელში გამოწყობილი კალათებით (ქვეშ ლიტერატურა და ზემოთ კვერცხები ან ხილი) ესტუმრებოდა ხოლმე საშას. ხშირათ მისი შინაურები ვერ იცნობდა და ის მაშივნე თავის საშას იკითხავდა ფეშქაშების მისართმევათ.

ეს ის დრო იყო, როცა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მემარცხნე და მემარჯვენე ფრაქციებს შორის გამწვავებული ბრძოლა იყო პირველობისათვის და თითეული სახელოსნო, ფაბრიკა, მაღარო თუ სოფელი ბრძოლით იყო ასაღები. ბრძოლა კი სასტიკი და დაუნდობელი იყო; მენშევიკების დემაგოგობას, განსაკუთრებით ორგანიზაციულ საკითხებში, საზღვარი არ ქონდა... ხშირი იყო შემთხვევა, რომ იდეიურ ნიადაგს ამცდარი დისკურანტები პირადობას ეხებოდენ. იყო შემთხვევები ფიზიკური შეხებისაც... *)

ამ პირობებში სადისკუსიოთ გამოსვლა მეტად საპასუხისმგებლო მოვალეობას შეადგენდა. თუ როგორი ატმოსფერა იყო შექმნილი ამის დასახასიათებლათ ისიც საკმაოა, რომ საშა, ეს განსაკუთრებული სიფაქიზის და კრისტალისებური სიწმიდის პატრონიც ვერ აცდა პირად შეურაცხყოფას ჭიათურის მაღაროს მუშებს შორის დისკუსიის დროს, [illegible] რენ ცნობილი პრაპაგანდისტი თომა (ნ. ხ.) და მინად. ორჯ-ძე. დისკუსიებმა თითქმის სამი დღე გასტანა და ამხ. საშა უკვე ავათმყოფი დაბრუნდა. ვერ მოასწრო ქუთაისში რიგიანათ დასვენება და მორჩენა, რომ ხონიდან მოითხოვეს კაცი... იქაც საშას მოუხდა წასვლა. რამდენიმე დღე ხონშიაც გრძელდება დისკუსიები და საშა უკვე სერიოზული ავადმყოფი გვიბრუნდება ქუთაისში.

შევიტყვე თუ არა ხონიდან მისი დაბრუნება, მაშინვე მივედი სანახავათ. აქ არ შეიძლება არ ავღნიშნო ერთი დამახასიათებელი შემთხვევა ამ უსპეტაკესი პარტიული მოღვაწისა. ამბების გამოკითხვის შემდეგ ის მიდგენს, როგორც კომიტეტის ხაზინადარს, იმ რამდენიმე მანეთის ანგარიშს, რომელიც ჯერ კიდევ ჭიათურაში სამგზავროთ ქონდა მიცემული და აბრუნებს გადანარჩენ ფულს 1 მ. 35 კ. მე მეტად უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდი, რომლიდანაც მანვე გამომიყვანა: „პარტიული ფულის თითეული დახარჯული კაპიკის ანგარიში უსათუოდ უნდა წარმოდგენილი იქნეს—ეს ყველასთვის სავალდებულო არის"-ო მითხრა მან...

ესე იყო და ეს. საშა შემდეგ ზეზე არ ამდგარა და სამი კვირის მეტი არც უცოცხლია...

მისი სიკვდილის სამწუხარო ცნობა ელვის სისწრაფით მოედვა მთელ ამიერკავკასიას. მის დასაფლავებას არ დაკლებია არც ერთი ორგანიზაციის წარმომადგენელი, დაწყებული ბაქოთი და გათავებული ბათომით. აუარებელი გვირგვინები, წითელი ლენტებით მორთული—შესაფერი წარწერებით და წითელი დროშებით გაივსო გიგო წულუკიძის დიდი ეზო. ქუთაისიდან გამოსვენებას დაესწრო არა ნაკლებ ათი ათასი კაცი და ქალისა. სიტყვები წარმოთქმულ იქნა ქართულათ, რუსულათ, სომხურათ და [illegible].

აქვე წაიკითხეს ჩვენი ამხ. ბუდუ მდივანის სიტყვა—წერილი, ქუთაისის საგუბერნიო ციხიდან გამოგზავნილი, რომელმაც დამსწრეებზე მეტის მეტი შთაბეჭდილება იქონია—ცრემლს ვერავინ იმაგრებდა... ყველა გრძნობდა უდიდეს დანაკლისს უდროოთ და ულმობლათ ცხოვრებიდან მოწყვეტილი მოღვაწისა, რომელსაც ძლივს 29 წელი შეუსრულდა და ჯერ კიდევ სავსებით ვერ მოესწრო გაფურჩქვნა მის მრავალმხრივ ნიჭს.

*) მაგალითად იმ დროს უკიდურესმა ბოლშევიკმა პავლე საყვარელიძემ მენშევიკ ებანოიძის უმგვანო დემაგოგიას ფიზიკური არგუმენტი დაუპირდაპირა.

ქუთაისიდან ძვირფასი ცხედარი ხონში წავასვენეთ. რამდენიმე ათასი ამხანაგი და თანამგრძნობები ფეხით გავყევით მთელი 26 ვერსტის მანძილზე. გზაში გვხვდებოდა გვირგვინებით და წითელი დროშებით მთელი ხალხი ახლო მახლო მდებარე სოფლებისა. როგორც დაგორებული ზვავი, პროცესია სულ იზრდებოდა და ამ გვარათ ხონში დასაფლავებაზე ზღვა ხალხმა მოიყარა თავი, სადაც უკანასკნელი გამოსათხოვარი სიტყვები წარმოითქვა და მივაბარეთ მიწას ჩვენი საშას ძვირფასი ცხედარი.

ეს დაზაფლავება იყო იმ დროს, ჯერ არ ნახული, უდიდესი დემონსტრაცია რამდენიმე წლის რევოლიუციონური ნალვაწ-ნამოქმედარის, რომელშიაც საშას პირველობას ვერავინ შეეცილებოდა, და აი კავკასიის რევოლიუციონურმა მუშებმა და გლეხებმა ღირსეულათ დააფასეს ის და არც არას დროს არ დაივიწყებს მას!

ბარონი

ალექსანდრე წულუკიძე, როგორც მოაზრე.

თეორეტიული კითხვების დარგში ალექსანდრე წულუკიძის სამწერლო მოღვაწეობა ფრიად ნაყოფიერია. ამ მხრით ის არა თუ არ ჩამოუვარდება მესამე დასის ცნობილ ბელადებს—ნ. ჟორდანიას და ფ. მახარაძეს—არამედ კიდეც აჭარბებს მათ. ამ მეთაურების ენერგიას სავსებით ნთქავდა ყოველდღიური, პრაქტიკული ხასიათის პუბლიცისტურ-პოლემიკური მოღვაწეობა და მათ დრო არა რჩებოდათ წმინდა თეორეტიული საკი[illegible] დაწვრილებით გამოეკვლი[illegible] ფ. მახარაძემ შესძ[illegible] ქვეყნებია [illegible] ეზო[illegible] [illegible] ...ალისტუ[illegible] ...ერთოთ კი, ვერც ნ. ჟორდანია და ვერც ფ. მახარაძე, ეტყობა, ვერ იცლიდენ წმინდა—თეორეტიული მუშაობისათვის, თუმცა ეს აუცილებელი იყო იმავე პრაქტიკული მოღვაწეობის გასამტკიცებლათ.

როდესაც ჩვენ ამას ვლაპარაკობთ, სახეში გვაქვს მესამე დასის ლეგალური მუშაობის ხანა იმ დრომდე, სანამ ეს დასი სავსებით გაითქვიფებოდა არალეგალურ სოციალდემოკრატიულ პარტიაში. ეს დრო იყო ძველი ნაციონალისტური კერპების და ქურუმების დანგრევის და დამხობის დრო. ბრძოლა იყო [illegible] ...ველ საზოგადოებრივ ცხოვრებას მაჯლაჯუნასავით დასწოლოდენ ძველი თაობის წარმომადგენელნი და გასაქანს არ აძლევდენ. შეუბრალელი ბრძოლა შეუბრალებელ და შეუწყვეტელ იერიშებს მოითხოვდა დასელებისაგან და ისინიც მთელი ენერგიით აწარმოებდენ მას, რომ ძირიანათ შეერყიათ ძველი ცხოვრების ამყაყებული ჭაობი და ქართველი მშრომელი ხალხი ახალ ცხოვრების გზაზე გამოეყვანათ.

რა როლს თამაშობდა ალ. წულუკიძე მესამე დასის ამ თავდამსხმელ ბრძოლაში? თუმცა, სამწუხაროთ, ამ ჟამათ შესაფერი მასალები არ მომეპოვება, მაგრამ ვგონებ არ შევცდები, თუ [illegible] ვთქვა, რომ ალ. წულუკიძე ბრძოლის [illegible], მის პირველ მედროშეთ არ გამოდიოდა; [illegible]რველ და ძლიერ იერიშებს მტრების წინაამდეგ ის სავსებით ანდობდა და უტოვებდა თავის უფრო მოწიფულ და გამოცდილ ამხანაგებს, ხოლო რაკი ბრძოლა გაჩაღდებოდა, ის მაშინვე აქტიურათ ერეოდა შიგ და თავისი მხრით აწარმოებდა ისეთ მძიმე და საპასუხისმგებლო იერიშებს, რომლებიც ძირიანათ სპობდენ მოწინაალმდეგის პოზიციებს. პირველი იერიშები არ სწყვეტენ ომის ბედს და მესამე დასის პირველი მოიერიშენი, უეჭველია, დიდი კმაყოფილებით და სრული დაიმედებით უყურებდენ თავისი თანამებრძოლის თავდადებულ მოქმედებას.

შეუძლებელია შევაფასოთ მესამე დასის მთელი მოღვაწეობა, თუ მის განუყრელ და აუცილებელ ელემენტათ არ ჩავთვალეთ ალ. წულუკიძის ღვაწლი. ეს ღვაწლი კი უმთავრესათ მდგომარეობს მესამე დასის პოზიციის თეორეტიულ დასაბუთებაში.

რამდენათ განსხვავებული იყო ამ საქმეში ალ. წულუკიძის როლი შედარებით სხვა დასელებთან, სჩანს შემდეგი ფაქტიდან. როდესაც ნ. ჟორდანიას მისი წერილების გამო კამათი აუტეხა ბ. ვ. წ. და თავისი აზრების დასასაბუთებლათ მოიშველია მარქსის კაპიტალის ყველა ტომები, მის მოპასუხეთ გამოვი[illegible] ნ. ჟორდანია, არამედ [illegible] რაც ძლიერ იუ[illegible] მე ჟორ[illegible] [illegible] ნ. ჟორ[illegible] და ფ. მახარაძის [illegible] სიტყვას თითქმის მუდამ უნდა შეერთებოდა ალ. წულუკიძის დინჯი დასაბუთება.

ამიტომაც, შეიძლება, სრულიადაც შემთხვევითი არ არის ის ფაქტი, რომ პოლიტიკური ეკონომიის პირველი მარქსისტული სახელმძღვანელო დასწერა არა სხვა რომელიმე დასელმა, არამედ სწორედ ალ. წულუკიძემ. ეს სავსებით შეეფერებოდა მის სულიერ განწყობილებას და მის როლს მესამე დასის მოღვაწეობაში. საგულისხმოა ისიც, რომ ცალკე წიგნათ დაბეჭდილი მისი მეორე შრომა „ოცნება და სინამდვილე“ უფრო დაწვრილებით, წმინდა მეცნიერული სიღრმით იკვლევს და აშუქებს იმავე საკითხებს, რომლებსაც სხვა დასელები მხოლოდ გაკვრით შეეხენ. აქ ვერ დავასახელებთ მის სხვა მეცნიერულ ნაწერებს, რომლებიც ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ პერიოდულ გამოცემებშია გაბნეული. ისედაც აშკარაა, რომ მარქსისტულ თეორიის დასაბუთებას და გარკვევას ის დიდ დროს და ენერგიას სწირავდა.

როდესაც ალ. წულუკიძის ნაწერებს აკვირდები, გაოცებს მისი აზრის სიღრმე და საკითხის ყოველ მხრივათ გათვალისწინება და გაშუქება. მას ზედმიწევნით შესწავლილი და ღრმათ შეთვისებული ჰქონდა მარქსისტული მსოფლმხედველობა და თითონაც ამა თუ იმ საკითხის გარჩევის დროს ძლიერ მარჯვეთ იყენებდა მარქსისტული კვლევის მეთოდს.

რამ მიიყვანა ეს სრულიათ ახალგაზდა კაცი იქამდის, რომ ასე ღრმათ ჩასწვდომოდა უძნელეს ეკონომიურ და ისტორიულ თეორიებს, ასე მტკიცეთ შეესისხლხორცებია უდიდესი ფილოსოფიური მოძღვრება? რამ შექმნა მასში ასეთი ცხოველი ინტელექტუალური ინტერესები ან რა ასაზრდოებდა მას?

ეს ვერ აიხსნება მარტო მისი დიდბუნებოვანი ნიჭით, რადგან ასეთი ნიჭი ხშირად სთვლემს და არ აშკარავდება, თუ გარემო წრის სინამდვილე არ იძლევა შესაფერ იმპულსს და ნიადაგს მის გასაფურჩქნელათ. მერე, როგორი იყო ჩვენი მაშინდელი სინამდვილე? ეს სინამდვილე დღესაც ადვილათ იგუებს და ითმენს მთელ რიგ სახელ-მოხვეჭილ პირთა ლიტერატურულ და პუბლიცისტურ მოღვაწეობას, რომელთაც არასოდეს არ შეუწუხებიათ თავი რაიმე სერიოზული მომზადებით; ეს ცოტაა,—ჩვენ შეგვიძლია დავასახელოთ ისეთი მაგალითები, როდესაც ამ სინამდვილიდან დაშორებულ სხვა ნიადაგზე და პირობებში აღმოცენებული ინტელექტუალური ინტერესის სუსტი ჩანასახიც ფიცხლავ განქავრებულა და გაფუქსავატებულა, როგორც კი მისი მატარებელი საფუძლიანათ ჩასახლებულა ჩვენს სინამდვილეში და მისი წვრილ ბურჟუაზიული „ედემისებური“ გავლენა უგემებია.

ალ. წულუკიძი[illegible]ასაზრდოებელი მასა[illegible]ერატურაში [illegible]უსეთის ლი[illegible]არების შესა[illegible] სწარმოებდა [illegible] და მარქსის[illegible]აშინდელ მარქ[illegible]ვაცხოველებული [illegible]სახებ მეტათ უძნე[illegible] და ურთულეს თეორეტიული საკითხებისა. ეს დავა მუდამ იდგა შესაფერ პრინციპიალურ სიმაღლეზე, რასაც ხელს უწყობდა ის გარემოება, რომ მასში მონაწილეობდენ მარქსისტული თეორიის ისეთი ბუმბერაზი წარმომადგენელნი, როგორიც არიან ბელტოვი (იგივე პლეხანოვი), ილინი (იგივე ლენინი), და შემდეგში ბურჟუაზიულ მეცნიერებათ გადაქცეულნი ტუგან-ბარანოვსკი და სტრუვე.

ყველაფრიდან სჩანს, რომ ალ. წულუკიძე ხა[illegible] ლიტერატურას და[illegible] ინტერესით ადევნებ[illegible] მან შესძლო სულიერ[illegible] ამ ლიტერატურ[illegible] ...ავეთ ეგრძნო მისი ტ[illegible] გონებრივათ გაეწაფ[illegible]ც ის, ასე ვთქვათ [illegible] შებოჭილ სინამდვი[illegible]ს ინტელექტუალურ[illegible] წარმოადგენდენ იმის მ[illegible], თუ რომელი სიტყვა [illegible] გრამატიკულად: „ალვია[illegible]

ყოვე[illegible] აშკარათ შეამჩნ[illegible], რომ [illegible]ელი თითეული დე[illegible] და აზრის შედეგია და [illegible]ც არ არის ზედმეტათ და[illegible] მისი „პოლიტიკური ეკონომიის [illegible]“ ცხადათ მოწმობს, რომ ავტო[illegible] ზედმიწევნით იცნობდა მარქსის ეკონომიურ მოძღვრებას. აქ სავსებით დაცულია აზრის სიწმინდე, და ის ოდნავაც არ შეუბღალავს ავტორს პოპულიარიზაციის გულისთვის, რაც ხშირათ ემართება პოპულიარულ ნაწარმოების ავტორებს. ამავე დროს ეს წიგნი სავსებით ხელმისაწვდენია ქართველი მასიურ მკითხველისათვის, რომელსაც კი აღძვრია ინტერესი საზოგადოებრივი საკითხების გაცნობისა. პოპულიარულათ გადაცემისათვის ისეთი ძნელი ცნება, როგორიც არის „საქონლის ფეტიშიზმი,“ შედარებით ადვილათ დაუძლევია ავტორს. როდესაც ამ ადგილს კითხულობთ, გიკვირთ, რა ფრთხილათ და ფაქიზათ ეკიდება ავტორი საქმეს და რა გულმოდგინებით ეძებს იგი შესაფერ სიტყვებს ქართულ ენაზე. აქა-იქ, ერთ ან ორ უხერხულათ ნახმარ სიტყვას თუ შესცვლით უფრო სწორი სიტყვით! და ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ამ წიგნში მოკლეთ გადმოღებულია მარქსის კაპიტალი. თამამათ შეიძლება ითქვას, რომ ამ წიგნს თავის მნიშვნელობა არ დაუკარგავს მას შემდეგაც, რაც ქართულ ენაზე გამოვიდა იმავე მიზნით დაწერილი კაუტსკის შესანიშნავი შრომა—„მარქსის ეკონომიური მოძღვრება“ (ფ. მახარაძის წინა სიტყვაობით.)

„ოცნება და სინამდვილეში“ ისე მკაფიოთ არის გადმოცემული დიალექტიური მატერიალიზმის არსებითი მხარე, რომ დღესაც დიდი ინტერესით და ხალისით იკითხება. მხედველობაში იქონიეთ, რომ ავტორი ამას ახერხებს ცენზურის ისეთ საშინელ პირობებში, როდესაც მარქსისა და ენგელსის ხსენებაც არ შეიძლებოდა, „პროლეტარიატის“ ნაცვლათ „მშრომელი ხალხი“ იხმარებოდა და სხ: ალ. წულუკიძის ნაწერებში აზრის სინათლე არსად არ უმსხვერპლია „ცენზურულ მოსაზრებებს“.

ალ. წულუკიძის წერის მანერა ერთობ დინჯი და სერიოზულია; მას დიდათ შესწევს სიტყვა-მახვილობა და მოწინაალმდეგესთან კამათში მოუფერებელია, თუმცა მის პირადობაზე ის არასოდეს არ გადადის. ის ღირსეულათ ეკამათებოდა ისეთ მოწინაალმდეგეებს, როგორიც იყვნენ არჩილ ჯორჯაძე და ფ. გოგიჩაიშვილი. ბოლოს, თავის სიცოცხლის მიწურულში, მან პარტიული კითხვების შესახებ კამათი გამართა ნ. ჟორდანიასთან და აქ სავსებით გამოააშკარავა თავისი ბალშევიკური შეხედულება. ეს შეხედულებაც, როგორც ყოველივე მის ცხოვრებაში, შედეგი იყო მისი ღრმა რწმენისა და მთელი მისი მსოფლმხედველობისა.

დღეს, მისი გარდაცვალების 15 წლის თავზე, ჩვენ ვიხსენებთ მის მოღვაწეობას, რომელიც მთელი განძია მუშათა მოძრაობის ისტორიაში. ეს განძი არ ეკუთვნის მარტო წარსულს, ის ძვირფას იარაღს წარმოადგენს პროლეტარიატის დღევანდელ გადამჭრელ ბრძოლაში, რომლის აქტიური და მხურვალე მონაწილე მუდამ იყო განსვენებული ალექსანდრე წულუკიძე. დღეს მისი ნაწერები მეტათ იშვიათათ მოიპოვება. მათი ხელმისაწვდენ ფასათ გამოცემა და მასაში გავრცელება იქნება ერთ და იმავე დროს მორიგი, აუცილებელი საქმის გაკეთება და განსვენებულის ხსოვნის ღირსეულათ პატივისცემა.

მ. ტოროშელიძე.

„იდეია გაიმარჯვებს“

(საშა წულუკიძის ხსოვნას.)

მ ო გ ო ნ ე ბ ა

ეს ის დრო იყო, როცა თბილისის ახლათ გამოღვიძებულ-ამოძრავებული მუშათა წრეებში საბრძოლველად ემზადებოდნენ: პოლიტიკურ-ეკონომიური ხასიათის გაფიცვის იდეა ახლათ იფურჩქნებოდა ჩვენს ნიადაგზე. პირველი ასეთი გაფიცვა მო[illegible] ტრამვაიზე, რასაც იმ დროს „კონკა“ ერქვა, რადგან ვაგონებ[illegible] ელექტრონის ძალის ნაცვლათ ცხენის ძალას ხმარობდენ. ეს იყო 1899 წლის მიწურული, დეკემბრის უკანასკნელი დღეები. ტრამვაის მუშებში მაშინ „ორი სამეცადინო წრე“ გვქონდა გამართული. დეკემბრის თვეში „კონკის“ მუშების მდგომარეობა მეტათ გამწვავდა; ამის გამო მუშებში გაფიცვის სურვილი აღიძრა. ეს გადმომცეს წრის მუშებმა და ამაზე იქონია მსჯელობა კონდუქტორების წრემ, რომელმაც ერთხმათ გადაწყვიტა, რომ მოაწყოს გაფიცვა, თუმცა ყველა დარწმუნებული ვიყავით, რომ ეს გაფიცვა, ვინაიდან ის მთელ თბილისის საზოგადოებას შეანძრევდა, აქედან მას ძალაზე აალაპარაკებდა, უთუოთ პოლიტიკურ ხასიათს მიიღებდა და მაშასადამე მთავრობა მის ჩასაქრობათ არავითარ ზომას არ მოერიდებოდა. მუშებს მეთაურები ღირსეული გამოუჩნდენ: მათ შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა ორი: არტემა ჩაჩავა და ბესარიონ კაკაბაძე-ორივე კონდუქტორები. ესენი დაჟინებით მოითხოვდენ, რომ გაფიცვა აუცილებლათ გაგვემართა.

მოვახსენე ეს ამბავი მაშინდელ ჩვენს თფილისის პირველ ს. დ. რევოლიუციონურ კომიტეტს, რომელშიაც შედიოდენ მუშებიდან: არაქელა ოქუაშვილი, ზაქარა ჩოდრიშვილი, მიხა ბოჭორიძე; ხოლო ინტელიგენტებიდან: ალექსანდრე შატილოვი, სილიბისტრო ჯიბლაძე, ვასო ცაბაძე და სევერიანე ჯუღელი. როგორც ხედავთ მუშები ყველა ბალშევიკები გახდენ შემდეგში, ხოლო ინტელიგენტები ყველა მენშევიკები შეიქმნენ, მაგრამ მაშინ ხომ ჯერ კიდევ ხსენება არ იყო ს. დ. პარტიაში არსად ამ გვარ უთანხმოება-განხეთქილებაზე. და ჩვენც ერთსულოვნათ, მწყობრათ ვმოქმედებდით. ჩვენი ძვირფასი საშა იმ დროს თბილისში მოსკოვიდან ახალ ჩამოსული იყო და ალბათ ამიტომ არ შედიოდა ის ჯერ კომიტეტში, და ვერც მუშათა წრეებში მეცადინეობა მოესწრო, თუმცა მეთაური მუშები მას იცნობდენ, როგორც მეცნიერულათ მომზადებულ მარქსისტს და გულწრფელ გატაცებულ რევოლიუციონერს.

კომიტეტი სიხარულით მიეგება მუშების წინადადება-ინიციატივას და დაადგინა, რომ თბილისის ბურჟუაზიას და თვითმპყრობელურ ბიუროკრატიას „ახალი წელი პირველი პოლიტიკური გაფიცვით მიულოცოს“. ეს იქნებოდა 1900 წლის პირველი იანვარი, ეს ხდებოდა ახალი საუკუნის საზღვარზე. ამით გვინდოდა ჩვენს ცხოვრებაში ახალი ხანა დაწყებულიყო: მუშათა მოძრაობას პოლიტიკური ხასიათი მიეღო. ჩვენ იმედები სავსებით გაგვიმართლდა. გაფიცვამ თუმცა დიდი მსხვერპლი შეიწირა, პირდაპირი ნაყოფიც თითქმის ვერაფერი გამოიღო, მაგრამ მიუხედავად ამისა შედეგი დიდებული მოჰყვა მას: იმ დღიდან ზე-წამოიჭრა თბილისის მუშათა კლასი, ხელთ ჩაქუჩთან ერთად მახვილი აიღო და ბურჟუაზიას და თვითმპყრობელობას რისხვით მიმართა: „ძირს თვითმპყრობელობაო“, გაიძახოდა იგი ამ ლოზუნგს

დაუვიწყარ ამხანაგ-მეგობარ საშა (ალექსანდრე გიორგის ძე) წულუკიძის ხსოვნას!

(† 1905, ივნისში).

სულ-მნათო! მადლი შენს გამჩენს...

აკაკი.

გასულ საუკუნის მიწურული იყო,—შეთხმოცდა ათიანი წლები...

საერთაშორისო მდგომარეობა მაშინ ასეთი იყო:

ორი პოლიტიკო-ეკონომიური ტრესტი, რომელმაც 1914—1918 წლების პირველი იმპერიალისტური ომი მოახდინა, უკვე იწყებდა დარაზმვას, როგორც მოპირდაპირე მეომარ სახელმწიფოები.

მაგრამ იმავე დროს მარქსის დროის დაშლილი ინტერნაციონალი (1-ლი) აღსდგა ჯერ კიდევ ცოცხალი ენგელსის მონაწილეობითა და მისივე სულის-ჩადგმით 1889 წ. პარიზში.

პირველი მაისის პირველი წლების დღესასწაული ხდებოდა...

გერმანიის კაიზერი ვილჰელმ მეორე, რომელიც ერთ-ერთ ტრესტის მეთაური იყო, ტახტზე ასვლისთანავე „მუშათა [illegible] თავისკენ. მარა მან წინანდელზე მეტი ხმა მისცა სოციალისტურ პარტიის (ლიბკნეხტ-ბებელის), რამაც იძულებული გახადა კაიზერი ნიღაბი მოეხადა და აშკარათ ეწარმოებინა მუშების საწინ[illegible] იმპერიალისტურ-კაპიტალისტური პოლიტიკა...

ყოველგვარ საშუალებით ცდილობდა ის გერმანიის მუშათა კლასისთვის „ლეგალური“ არსებობა წაემწარებია და ქუჩაზე გამოეწვია... ენგელსი იტყოდა მაშინ: არა, არალეგალურ ახლა კაიზერის მთავრობაა, ჩვენ კი ლეგალობიდან ლოყები ვარდივით გვიწითლდებაო. მოვა დრო, და ეს არც ისე შორს არის აწი, ამბობდა დიდებული მეგობარი მარქსისა,—რომ იმპერიალიზმი თავის რეაქციონური პოლიტიკით თვით მოგვქცემს შემთხვევას სოციალიზმის დაუყოვნებელი განხორციელების გზას დავადგეთ და ძალა-უფლება ხელში ჩაიგდოს და შეირჩინოს პროლეტარიატმა თავის რკინისებური დიქტატურის შემწეობითო. ამიტომ ის უსაყვედურებდა გერმანიის მეგობრებს, რომ მათ პარიზის კომუნის შემდეგ ერფურტის პროგრამაში პირდაპირ არ დასვეს საკითხი პროლეტარიატის მიერ ძალა-უფლების ხელში ჩაგდების შესახებ. თან უმატებდა: მე და მარქსი საფლავების კარამდე დავრჩით კომუნისტებიო და სიტყვა „სოციალ-დემოკრატი“ სრულიადაც არ შეეფერება ჩვენს რევოლიუციონურ სწავლა-მოძღვრებასო. ასე იყო დასავლეთ ევროპაში.

რუსეთში ალექსანდრე მესამეს შავი რეაქციის ხანა [illegible] დიდმა შიმშილობამ (1891—92 წ.) და თან ხოლერობამ შეარყია თვითმპყრობელობა,.. მარქსის „კაპიტალი“, რომელიც, მიუხედავათ მისი სიდიდისა, რუსეთში მაინც აღკრძალული იყო, ლეგალურათ გამოიცა. მარქსიზმი იატაკის-ქვეშიდან ამოდიოდა და ფართე საჟურნალო-საგაზეთო მწერლობის საგანი ხდებოდა...

რუსეთის ნაწილ კავკასიაშიც და სახელდობრ საქართველოში, რასაკვირველია, იგივე მოხდა: „ეკონომიური მატერიალიზმი“ დადგა დღიურ წესრიგში...

აი, ამ დროს მე, გამოქცეული სოფლიდან, დევნილი თფილისიდან და ბათომიდან, ამოვყავი თავი ქუთაისში დროებით საცხოვრებლათ...

სულ-მნათი ეგნატე ინგოროყვა (ნინოშვილი) უკვე ჩვენს წრეს ხორციელათ მოშორებული იყო (1894 წ.). ამ მომენტს შეუერთდა ჩვენი „ლეგალურად“ მაშინდელი სახელწოდება „მესამე დასი“... ქუთაისში მოვასწარი ორი წრის (მარქსისტული და არა ლეგალური) დაარსება: დიდის—ინტელიგენტებისაგან შემდგარი და პატარასი—სტამბის (და ზოგი სხვა დარგების) მუშებისაგან... დავაარსეთ 1-ლი მარქსისტული სამეცნიერო ბიბლიოტეკა.

აი, ამ დროს—დაახლოვებით 1895—96 წ. [illegible] წრის ერთმა წევრმა „ევროპიულათ“ კარგათ ჩაცმული შავ-თვალწარბა, ძლიერ სიმპატიურ მიმზიდველ სახის და ახოვანი ახალგაზდა,—და თან ხუმბრობის კილოთი დაუმატა: „შენ, მიხა, ტანისამოს ნუ უყურებ, ეს ჩოხოსანი და მკლავაძეა... და ახლა [illegible] სიოს ჩვენსკენ გადმოუსვრიაო“!.. ეს იყო **საშა**!.. და, მართლაც, მორიგი რეფერატათ მან აიღო თემა: **ეგნატე ნინოშვილის ტარიელ მკლავაძის გარჩევა.**

როცა პირველად ეს ხელნაწერი მან წამიკითხა მე მარტო და შემდეგ დიდ [illegible] წაიკითხა და დაიცვა მრავალ მოწინაალმდეგე ძველ და ახალ ინტელიგენტების წინაშე,—მე თითქო გული [illegible], საბრალო ეგნატეს უდროვო დაკარგვით თითქოს პესსიმისტურათ სულიერ-განწყობილს!..

მე მაშინ წარმომიდგა დავაჟკაცებული მომავალი დიდი პოლიტიკური მოღვაწე-რევოლიუციონერი, როგორიც იყო (და უფრო-კი-ხდებოდა) სულ-მნათი ეგნატე,—ვინ იცის, უფრო მეტად მომავალი დიდი რევოლიუციონერი ჩვენი დროისა, ვინემ ბელეტრისტი, როგორც მას უფრო მეტად იცნობენ ფართე მასსები დემოკრატიისა...

ყოველ დღიურმა (თითქმის ორი წლის განმავლობაში) **საშასთან** შეხვედრამ დამარწმუნა იმაში, რომ ჩემი პირველი შთაბეჭდილება მისი მომავლის შესახებ სწორე იყო...

აი, ამიტომ ვერ ვეწინაალმდეგე მის სურვილს, როცა მან 1897 წლის ზაფხულში მოინდომა დასავლეთ ევროპაში კი არა, მოსკოვში წასვლა—მარქსიზმის ძირეულ-ფესვიანად ღრმათ შესასწავლათ... მოსკოვი თითქოს მაშინ ხდებოდა გეგემონი რევოლიუციონური მარქსიზმისა...

მეც იმ წელს ნოემბრის თვეში ხუთი წლით გადამასახლეს კავკასიიდან. და, აი, როცა დროებით ვიმყოფებოდი ხარკოვში, მომლოდინე, თუ საით მიკრავდა თავს მაშინდელი შინაგან საქმეთა მინისტრი გორემიკინი, საშასაგან მოსკოვიდან ვღებულობ დიდ წერილს და თან მაშინ რუსულათ ახალ ნათარგმნ ბიუხერის წიგნს—„სახალხო მეურნეობაზე“ და სხვა..,

ის მწერდა—თუმცა ეს წიგნი მარქსისტული არ არის, მარა მაინც ქართველ მკითხველებისათვის ძრიელ სასარგებლო იქნება, თუ წინასიტყვაობასა და შენიშვნებს გაუკეთებთო...

მართლაც, ბიუხერი მისდა უნებლიეთ „ეკონომიურ მატერიალიზმს“ ბევრ საინტერესო და ღრმა საბუთებს აძლევდა... მაგრამ მე მაინც არ ვურჩიე საშას მის თარგმნაში ძვირფასი დროის დაკარგვა, რომ ესარგებლა მოსკოვით, ვინაიდან ვიცოდი ის დიდ ხანს ვერ დაყოფდა იქ არამც თუ „საარსებო ლუკმის მიზეზებისა გამო“, არამედ კიდევ უფრო მეტად (და პირველთან შეკავშირებით) მისი ფიზიკური მდგომარეობით...

მისი ტანის „კონსტიტუცია“, მიუხედავათ იმისა, რომ უნაკლო იყო ის დაბადებიდან, ძლიერ საშიშარი იყო ფილტვების და საზოგადოთ ჰლექის ავადმყოფობის მხრივ...

აქ წყდება კაი ხანს ჩვენ შორის პირდაპირი კავშირი... მე რუსეთის „პოდპოლიემ“ ჩამითრია მუშათა პარტიის პირველი ყრილობის შემდეგ. და ისევ ამოვყავი თავი აქ, (ქუთაისში), მხოლოდ ხუთი წლის შემდეგ—1902 წელს.

აი, მაშინ ისევ შევხვდით მე და საშა. მოსკოვს დაემჩნია მისთვის ორგვარი კვალი: გონებრივი ღრმა სიმწიფე მებრძოლ მოღვაწისა და ფიზიკური—სი[illegible]თელის შელახვა...

ეს დრო იყო (1902—903) ბათუმის და გურია-სამეგრელო-იმერეთის სარევოლიუციო ასპარეზზე აშკარა გამოსვლის ხანა...

ორგანიზაციონური მუშაობა დუღდა და გადმოდიოდა, როგორც იტყვიან.

ჯერ პარტიის მეორე ყრი[illegible] იყო, სადაც შთაისახა რუსი[illegible] ზმის გათიშვა—მარჯვნივ [illegible] და მარცხნივ (ბოლშევიზმი)...

ჩვენ პარტიის მე[illegible] მოვასწარით ბათო[illegible] მუშათა სამი ს. დ. ორ[illegible] **„კავკასიის ს. დ. მუშათა ორგანიზაციების კავშირის“ შექმნა.**

გავაძლიერეთ ბათომის კომიტეტი, დავაარსეთ ჯერ პირველათ გურიის სოფლის მუშათა „კომიტეტი“, „ქუთაისის მუშათა კომიტეტი“ და კიდევ ცალკე „ქუთაისის სოფლის მუშათა კომიტეტი“.

გაფიცვები და გამოსვლები ქალაქებიდან სოფლებს მოედო... სოფლათ მუშაობა ყველაზე სერიოზულად და (მარქსისტული თვალსაზრისით) პრინციპიალურ სახიფათო-საშიშრათ ვა-

...დღიდან გულგამეტებით და განუწყვეტლივ, ვიდრე რუსეთის რევოლიუციონერ მუშებთან ერთად მართლა ბოლო [არ] მოუღო მას.

კომიტეტმა თავის წრიდან და გარეშე ამხანაგებიდანაც გაფიცვის ხელმძღვანელი კომისია აირჩია. ამ კომისიაში შედიოდენ: ლადო კეცხოველი, ვასო ცა[illegible]აძე და ზემო დასახელებული „კონკის“ კონდუქტორები — ჩაჩავა და კაკაბაძე. კომისიამ გაფიცვის გეგმა და „კონკის“ [illegible] წარსადგენი მოთხოვნები წინდაწინვე შეიმუშავა. კომისიამ რამდენიმეჯერ მოლაპარაკება გამართა „კონკის“ მუშათა მოწინავე წრესთან და აირჩია გამოსვლის ხელმძღვანელ-აგიტატორები. ამ მიზნით გამოგზავნა მხოლოდ ლადო კეცხოველი. ლადო სიხარულით აენთო: მის აღტაცებას საზღვარი არ ჰქონდა: მას სწყუროდა ბრძოლა აეტეხა და აქ ამ ბრძოლაში გამოეცადა თავისი ძალღონე მუშათა კლასის გასამარჯვებლად. ჩვენ წინადამით ერთი მოწინავე მუშის [illegible]ერძო ბინაზე „კონკის“ მუშათა საზოგადო საიდუმლო კრება გავმართეთ და აი აქ ლადო შეუდარებელი, ცეცხლმფრქვეველი აგიტატორი გამოდგა. მან შესძლო [illegible] ჯერ კიდევ მთვლემარე მასსა შუამისას გამოეფხიზლებია და ბრძოლის [illegible]ზე, ბრძოლის გუნებაზე დაეყენებია. „ძირს ხაზეინები და მთავრობა“, შეძახოდა ლადო მუშებს და ისინიც გულგამეხებით იძახდენ: „ძირს, ძირსო“! „თანახმა ხართ, ამხანაგებო, თავი დასდოთ თქვენი მუშური ინტერესებისათვის, თქვენს მოსისხლე მტრებს — ხაზეინებს და მთავრობას — სამკვდრო სასიცოცხლო ბრძოლა გამოუცხადოთ?“ შეეკითხა ლადო. — „თანახმა ვართ, თანახმა ვართო“, ერთხმათ, შეუპოვრათ გრგვინავდა მუშებით გაჭედილი დარბაზი! ჩვენ დელეგატებათ არჩეულ მუშებს გადავეცით მუხლებათ შემუშავებული მოთხოვნები, დავარიგეთ, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყვენ ისინი და უცბათ გავშორდით მათ, საიდუმლო ალაგას მივიმალეთ. ახლაც მიკვირს, რომ მაშინდელმა თვითმპყრობლურმა გაწრთვნილმა პოლიციამ ვერაფერი გაიგო ამ მზადების [illegible]ანამ, ვიდრე ახალწლის დილას პირისპირ არ დადგა დარაზმულ მუშების წინაშე. ჩვენ ამის იმედი წინდაწინვე გვქონდა და ამ მოსაზრებითაც იყო, რომ გაფიცვის დღეთ ახალწლის დღე ავირჩიეთ, რადგან ვიცოდით, რომ ამ ლამეს ბატონებულებს ჩვეულებათ აქვთ განცხრომას მიეცნენ და მტრებს ყურადღებას ველარ აქცევენ. ჩვენც ამით ვისარგებლეთ და არც მოვსტყუვდით. გაფიცვაც მეტათ მწყობრი და ერთსულოვანი გამოდგა.

იმ ლამეს „ჩვენებმაც“ გამართეს ახალი წლის შეხვედრა მიწის მზომელ გოგოლაძის ბინაზე, სადაც თავი მოიყარეს მაშინდელმა მარქსისტებმა, ეგრეთ წოდებულმა „მესამე დასელებმა“, რომელთა შორის იყვენ დღევანდელი საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარეც ჟორდანიაც და ჩვენი პარტიის ლიდერი საშა წულუკიძე, რომლის გარდაცვალების 15 წლის თავს და მის ხსოვნას უდიდესი პატივისცემით ვიგონებთ დღეს. ისინი თუმცა იმ ლამეს „დღესასწაულობდენ“, მაგრამ სულით და გულით [illegible] და მუშებთან ერთათ იყვენ ბრძოლის ველზე და გაფიცვის სიგნალს [illegible] ელოდენ. განსაკუთრებით ჩვენს ტკბილათ მოსაგონარ „საშას“ დაეტყო თურმე მღელვარება: მისი რევოლიუციონური ხასიათი ველარ იტანდა იმ გარემოებას, რომ იმ დროს, როცა მუშები საომრათ ირაზმებიან, მაშინ მისი თანამებრძოლნი სადმე მყუდრო ბინაზე დარჩენ და მუშებთან ერთათ საომრათ არ გავიდენ. ის იმ დროს შენატროდა ჩვენს, გაფიცვის ხელმძღვანელთა, ბედს და სწყევლიდა თავის მდგომარეობას, რომ არ შეეძლო იმ ლამესვე ჩამოყოლოდა ჩვენს ბრძოლაში.

ეს მან აშკარათ დაგვანახა მეორე დღეს, ე. ი. გაფიცვის დღეს, როცა ის მთელი დღე მოუსვენრათ იყო: ხან ფეხით, ხან ეტლით მთელ ქალაქში დადიოდა და გაფიცვის მიმდინარეობას გულის ფანცქალით თვალს ადევნებდა; და როცა დაინახა, რომ გაფიცვა ვატყდა, გაფიცვა „შტრეიკბრეხერების“ საშუალებით დილის ათი საათიდან ჩაშალეს, „კონკის“ გამოყვანა შესძლეს და ამაზე „კონკის“ მებრძოლ მუშებთან ერთათ რკ. გზის სახელოსნო—დეპოს მუშათა რევოლიუციონურმა ჯგუფმაც „ტერორით“ პასუხის გაცემა მოინდომა, მაშინ ჩვენმა აღტკინებულმა საშამ ველარ მოითმინა და ერთ საიდუმლო ალაგას, სადაც არაქელას მეთაურობით შეიარაღებულ მუშათა ჯგუფს მოეყარა სათათბიროთ თავი, მიიჭრა და სთხოვა, რომ ისიც თან წაეყვანათ საომრათ.

მაგრამ, როცა თათბირი დიდი მსჯელობის შემდეგ იმ აზრს დაადგა, რომ უნაყოფო დარჩება მეტი მსხვერპლის გაღება და „ტერორი“ მიზანს ვერ მიაღწევსო და ამიტომ ასეთ ნაბიჯზე ხელი აიღო და დაიშალა, მაშინ ჩვენი საშაც იძულებული გახდა შინ საშინლათ დაღონებული დაბრუნებულიყო.

ასეთი იყო ჩვენი მისაბაძი, სანეტაროთ მოსაგონებელი, რევოლიუციური უშრეტი ცეცხლით აღგზნებული საშა. მისი თვალებიდან მუდამ ერთი აზრი ბრწყინავდა და მის არშემო არე მარეს აშუქებდა ეს იყო: „იდეია, რომელიც ცხოვრებას წამოუყენებია და ამ ცხოვრების წიაღში საკმაო ნივთიერ-სულიერი პირობები მოეპოვება, უთუოთ გაიმარჯვებს“. ზემოთაწერილ შემთხვევაში მუშათა მოძრაობის იდეა წამოაყენა ჩვენმა ცხოვრებამ და მან იმდენათ განახორციელა ეს იდეა, რამდენათაც მას ნივთიერ-სულიერი პირობები მოეპოვებოდა. ჩვენ ვიცით, რომ ეს პირობები დროს განმავლობაში იცვლება და მაშასადამე დგება მომენტი, როცა წამოყენებულმა „იდეამ უნდა გაიმარჯვოს“.

ჩვენს მუშათა მოძრაობას დღეს დაუდგა სწორეთ ასეთი პირობები და სწორეთ დღეს უნდა დასრულდეს ამ მოძრაობის იდეიის განხორციელება და სისხლხორცი შეისხას შრომის განთავისუფლების იდეამ. აი ეს სწამდა ჩვენს ძვირფას ამხ. საშას და ამ რწმენით დალია მან სული.

რ. კ.

ალექსანდრე წულუკიძის წერილები.

ამ წერილს რიცხვი არ უზის, მაგრამ აქ აღნიშნული „არეულობა“ უნდა გულისხმობდეს 1905 წლის დასაწყისში ტფილისში მომხდარ დემონსტრაციას.

„ძვირფასო მამა!

მე გუშინ, ორშაბათს, გამოვედი ციხიდან.*) ციხეში ძალიან მოსვენებულ[illegible] ვიყავი, ბევრს ვჭამდი, უფრო მეტს ვსვამდი და კიდევ უფრო მეტი მეძინა. ასე გავატარე თითქმის ერთი თვე. დღეს ოთახს ვეძებთ, მაგრამ ვერ ვიშოვნეთ. ვკოცნი მრავალს დედას, მამიდას, სოსიკოს და კატუშას. ყველა ნაცნობნი და ნათესავნი მომიკითხე. ვეცდები მალე განახოთ. ჩემო მამა, რამდენი უსიამოვნებაც მოგაყენა ჩემმა ციხეში ყოფნამ ის ერთი თვე, იმდენ სიამოვნებას გიზღავს ალბათ ეს წერილი. გაკოცნი ყველას მრავალს და გისურვებთ ხანგრძლივ ბედნიერებას.

შენი შვილი საშა.

—

მამა, აქ არეულობის დროს ლოლა ძალიან დაბრიგეს პოლიციელებმა და დვორნიკებმა, წააქციეს და სულ ჯოხით სცემეს, მაგრამ დაშავებით არაფერი დაშავებია. ახლა კარგათ არის. ერთი სიტყვით, გვიჭერენ, გვცემენ, მარა როდემდის?..

არალეგალური გაზეთი «პროლეტარიატის ბრძოლა» საშა წულუკიძეზე

1905 წელს „პროლ. ბრძოლაში“ (№ 9) შემდეგი მოწინავე იყო მოთავსებული.

ამხანაგი ალექსანდრე წულუკიძის ხსოვნას!

6 ივნისს, დილის 1 საათზე, ქალაქ ქუთაისში, მშობელთა ოჯახში გარდაიცვალა ჩვენი საუკეთესო ამხანაგი „სანდრო“, ალექსანდრე წულუკიძე. გარდაიცვალა ის 24 დღის საშინელი ტანჯვის შემდეგ „ტუბერკულიოზის მენინგითისაგან“. ექიმთა აზრით, ეს სენი განვითარდა მასში უცებ და მსწრაფლად; ამხ. სანდრო ამ ბოლო დროს უკიდურეს აღშფოთებულ მდგომარეობაში იყო პარტიულ მუშაობისაგან და „ბაცილებმა“ ადვილათ დაიმორჩილეს მისი დასუსტებული ნერვები; — ამიტომ სამკურნალო მეცნიერების ყოველი ცდა გადაერჩინათ უდროვო სიკვდილს სიცოცხლისა და მოქმედების ასე ძლიერ მომწყურვალე მებრძოლი რევოლიუციონერი — ამაოთ ჩაიარა, დაეცა მებრძოლი ბრძოლის ველზე!..

„Дыхание по[illegible]бе дышать мешало“, — ახეთ[illegible] იყო ამოქარგული ქუთაის[illegible] ქალთა ერთ გვირგვინის [illegible]ნტზე! და მართლაც ის მყრ[illegible] რომელიც ასდის თვითმპყ[illegible] დამპალ მძოვრს, სწამლავდ[illegible]როს; მარა ამით მცირედ[illegible]ტებია მას რევოლიუციონურ[illegible] პირიქით ის უფრო-და-უფრ[illegible] იბრძოდა დაჩაგრული კაც[illegible]ბისა და სასიხარ[illegible] ლოებისათვის.,... [illegible]ების სუსტმა სხეულმა, რა[illegible]ანელ 4—5 წელს ზედ და[illegible]რი სენი — ჭლექი — ვერ აიტ[illegible]ის პროლეტარიატი და [illegible]ით მისი ნაწილი — ქართველი პროლეტარიატი მას საკმაოთ იცნობს...

*) ამით საშა მხოლოდ თავის მშობლებს ანუგეშებდა, ნამდვილად კი ციხეში ყოფნამ მაზე საბედისწერო გავლენა იქონია. ამას ყველა ხედავდა, და ამას საშაც კარგათ გრძნობდა. **რედ.**

[illegible]ამას იცნობდენ და უყვარდათ [illegible]ატს და ღატაკ სოფლ[illegible]თ — ამას გვიჩვენებს ის გარემოება, თუ როგორი დიდებითა და პატივისცემით გაასვენეს მათ ჩვენი სანდრო 12 ივნისს დაბა ხონში (ქუთ. გუბ.). საშინელი კოკისპირული წვიმის დროს კუბო განსვენებულის ნეშტით ხელით მიქონდათ 25—26 ვერსის მანძილზე ქ. ქუთაისიდან დ. ხონამდე უმთავრესათ მუშებსა და გლეხკაცებს. ამას ზედ დაუმატეთ: აუარებელი რიცხვი გვირგვინებისა (80-ზე მეტი) კავკასიის პროლეტარიატისა და გლეხკაცობისაგან; წითელი დროშები, რომელნიც მრავალრიცხოვან ხალხს უძღოდა წინ და მიფრიალებდა.

ქ. ქუთაისის ბოლომდე გამცილებელი ხალხი იყო რამდენიმე ათი ათასი, ხოლო ქალაქ გარეთ დაბა ხონამდე არა ნაკლებ 7—8 ათასისა; ორი სპეციალური გუნდი მომღერალ მუშებისა, რომელნიც მარსელიოზასა და სხვა რევოლიუციონურ სიმღერებს მღეროდენ; და მთელი ეს აუარები ხალხი, ერთობის გრძნობით აღტაცებული, სიმღერით კუბოს უკან მიმყოლი, მიუხედავათ ჭექაქუხილის და გრგვინვა-წვიმისა; სიტყვები, რიცხვით უთვალავი სიტყვები, განსვენებულის ბინიდან გამოტანის შემდეგ მთელ გზაზე სამარის კარამდე; — სიტყვები ქართულ, რუსულ და სომხურ ენებზე; სიტყვები მუშებისა, გლეხკაცებისა და ბევრი სხვა ამხანაგებისა, რომლებიც კავკასიის პროლეტარიატისა და გლეხკაცობის სხვა და სხვა ორგანიზაციების წარმომადგენლები იყვნენ; სიტყვები, რომელნიც ყველა უცილობლად თავდებოდენ მოწოდებით: „ძირს თვითმპყრობელობა, გაუმარჯოს სოციალიზმს!“ და სხვა. და მასვე იმეორებდა გრგვინვით მრავალ-რიცხოვანი ხალხი... აი, როგორ გააცილა ნეშტი თავისი მებრძოლ ამხანაგისა კავკასიის პროლეტარიატმა!.. ყოველივე ეს ძნელი დასაჯერებელი, ზღაპრული ამბავია იმ მკითხველთათვის, ვინც არ დაესწრო ამ ისტორიულ დასაფლავებას. მარა ყოველივე ეს ასე იყო და თითქმის ბევრი ამაზე მეტიც.... ხოლო ჩვენთვის შეუძლებელია ყოველივე იმის აღწერა, რაც ამხანაგ სანდროს დასაფლავების დღეს მოხდა!...

ადმინისტრაციამ ყურები ჩამოყარა და თავი ჩაქინდრა; მიუხედავათ იმისა, რომ წინა დღით გვემუქრებოდენ გაიძვერა გუბერნატორი კალაჩევი და პოლიცმეისტერი, მთელი პროცესია გასვენებისა დილის 9 საათიდან მო[illegible]ლი საღამოს 9 საათამდე „მშვი[illegible] და [illegible]ზაკების“ დაუსწრებლა[illegible]ა. [illegible]ბოდა, რომ პოლიცია, [illegible]ს [illegible] [illegible]ძესანიშნავი დემონსტრაციისას [illegible] „მოჭკვიანებულა“ და გონივრულათ მიიმალა სადღაც 12 ივნისს უფრო დიად დემონსტრაციის დროს. სწორეთ რომ ვსთქვათ, თვითმპყრობელობა ამ დღეს მოგვეჩვენა როგორც აჩრდილი წარსულისა, საჭატიო ყარაულის მაგივრათ ქალაქის ბოლოს ბოქაული ტერ-ანტონოვისა და ათიოდე პოლიციელების სახით.... რა საკვირველია, პოლიციამ, ალბათ, წინ და წინ მაგრათ დაიცო ყურები ბამბით, რომ არ მოესმინა „ღვთისა და მეფის მგმობი“ სიტყვები რევოლიუციონური სიმღერისა... ხოლო მისი თვალ[illegible] [illegible] არაა, დაბრმავდენ იმ მომხიბლავ[illegible] დიადი სურათით, რასაც წარმოადგენდა უთვალავი ხალხის მღელვარე მსვლელობა თავის უცვლელ [illegible] ძოლ ამხანაგის — რევოლიუციონერ სოციალ დემოკრატის კუბოს უკან...

აი მოკლეთ ბიოგრაფიული ცნობები განსვენებულ ამხანაგის შესახებ.

სანდრო ჩამომავლობით — თავად წულუკიძეთ ეკუთვნოდა. მძლავრმა(?) წესწყობილებიმ ადრე გაისროლა ის შკოლიდან... მარა ის არ შთაინთქა ქარქართველ „სახელოვან“ თავად-აზნაურობის ჭაობში, როგორც მრავალი მისი წრის შვილები... 1896 წლიდან (მაშინ ის 19-20 წლის თუ იქნებოდა) ის დაუახლოვდა ქართველ ახალგაზრდა მარქსისტებს და სოციალ-დემოკრატების ჯგუფს, რომელიც მაშინ იწყებდა პრაქტიკულათ მუშაობას. მეცნიერების შესწავლის წყურვილმა და იმ აზრმა, რომ სოციალ-დემოკრატიულ მუშაობისთვის მეტათ დიდი მომზადებაა საჭირო, ის გაიტაცეს მოსკოვში, სადაც ორი წლის განმავლობაში მან საფუძვლიანათ შეისწავლა საპოლიტიკო ეკონომიის საუკეთესო მწერლობა, განსაკუთრებით კი მარქსი და ენგელსი, და ცოტათი შელახული ჯანით დაბრუნდა ქ. თფილისში. აქ ის ცხოვრობს თავის ოჯახობით როგორც პროლეტარი, რადგან იძულებული იყო აუტანელი შრომით მოეპოვა საზრდო. ამასთანავე ის მეცადინეობს მუშათა წრეებში და ყოველივე პარტიულ მუშაობაში ქ. თფილისში მხურვალე მონაწილეობას იღებს... ასე მოღვაწეობს ის, ერთი წლის შემდეგ ქ. ბათუმში. 1902 წლიდან მისი ჯანმრთელობა შესამჩნევათ შეირყა: ის იძულებულია დაანებოს სამსახურსა და ლუკმა პურისთვის მუშაობას თავი და გადმოსახლდეს ქ. ქუთაისში, სადაც აქტიურ მონაწილეობას იღებს გურიისა და იმერეთ-სამეგრელოს კომიტეტების დაარსებაში... კავკასიის კავშირის მეორე კრებაზე ის იყო იმერეთ-სამეგრელოს კომიტეტის დელეგატათ... მას ირჩევენ კავშირის კომიტეტში, სადაც ის დარჩა წევრათ სიკვდილის დღემდე... ის იყო კავკასიის კავშირის ერთი საუკეთესო ამხანაგი — მოღვაწეთაგანი, სერიოზულათ მომზადებული და ყველაზე უფრო გულმხურვალე მომხრე პარტიული „უმრავლესობისა“...

მას ნათლათ ქონდა წარმოდგენილი, თუ რა მდგომარეობაშია პარტიული საქმე დღეს კავკასიაში, მარა მაინც, მიუხედავათ პარტიული კრიზისისა, მხნეთ და სრული რწმენით გაიძახოდა სიკვდილის წინ: „იდეა (აზრი) მაინც გაიმარ[illegible] [illegible] — [illegible] „გაიმარჯვებს იდეა“, ამხანაგო — მეგობარო! და ამ გამარჯვებაში შენც არა მცირედი ღვაწლი მიგიძღვის პარტიის წინაშე!.. პროლეტარები და სოფლის ღატაკნი არ დაგივიწყებენ, როგორც ერთ გულწრფელ მებრძოლთაგანს თავისუფლებისა და სოციალიზმისათვის!

მუშათა წერილები ალექსანდრე წულუკიძის შესახებ

ჩვენი საშა.

თვალ-წინ გვიდგია სიცოცხლით სავსე საშა, როგორიც ის იყო 1899—1900

[illegible]ლიარეთ... ამიტომ თავათ ამ კამიტეტში (სოფლის მუშათა) მოვაქციეთ სულმნათი საშა.

„კავკასიის მუშათა ს. დ. კავშირმა“ ერთხმათ ყველა ორგანიზაციებში მიიღო მეორე პარტიულ ყრილობის უმრავლესობის თვალსაზრისი (მემარცხენეს, — ბოლშევიკების)... ერთი მხურვალე და ღრმა პრინციპიალური დამცველთაგანი ლენინის პოზიციის იყო ჩვენი საშა. ასე იყო 1903, — 1904 და 1905 წ. გაზაფხულამდე... ჩვენ აქ კავკასიაში, საცა [illegible]ერ მენშევიზმს ვერ დაებუდა, უკვე მოუსწარით „კავშირის“ მეორე და მესამე ყრილობის (რასაკვირველია არა ლეგალური) მოწვევაც, — სადაც წარმომადგენი[illegible]ი სულმნათი საშა იმერეთ-სამეგრელოს (ქუთაისის) ს. დ. მუშათა კომიტეტისაგან იყო და ყრილობის მიერ ერთხმათ [illegible]ეულ იქმნა თავმჯდომარეთ... ამასთანავე ის ყრილობის მიერ არჩეულ იყო [illegible]ვშირის საოლქო კომიტეტში... მასთან [illegible] ის იყო „პროლეტარიატის ბრძოლის“ [illegible] რედაქტორთაგანი. ამიტომ 1904—5 [illegible]ში თბილისში დაბინავდა ოჯახ[illegible]... მაგრამ ის არ კმაყოფილდებო[illegible] [illegible] მარტო [illegible] და [illegible] [illegible]ული არიან [illegible] სიმრ[illegible] [illegible] სხვადასხვა[illegible]ლისა; ის მუდამ ესწრებოდა სხვადასხვა მოწინავე მუშების წრეებში ან თითო-ოროლი დღით მიდიოდა ქუთაისში, ბათუმში ადგილობრივი კომიტეტების ([illegible]ათუმის, გურიის და იმერეთ-სამეგრელოს) მოსაწესრიგებლათ, სადაც ხშირათ იყო მაშინდელ მუშაკებთა შორის [illegible]ნფლიქტები (უფრო ხშირათ ბათომში). [illegible] არალეგალურ მუშაობასთან ერთად ის [illegible]საოცარი სიდინჯით და შეუდრეკელაი [illegible]რებდა ლეგალურ მწერლობაშიც მო[illegible] [illegible] მიდგმას. ამ დროს ეკუთვნის მისი პირველი სერიოზული ნაწერები: „პოლიტ. ეკონომიური ნაწყვეტები“ და არჩილ ჯორჯაძის წინააღმდეგ ნაციონალურ საკითხის შესახებ ბროშიურა... ამ ნაწარმოებს დღესაც არ დაუკარგავს თავისი პრინციპიალური ღირებულება და დიდი მნიშვნელობა... და იმედია, „საქართველოს კომუნისტური პარტიის ც. კ.“ გამოსცემს მათ...

— —

მე ვუახლოვდები ფინალს და წერაც მეძნელება...

ეს იყო 1905 წ. ზაფხულის პირველი თვე (ივნისი), როცა მე დაბრუნებული მესამე პარტიული ყრილობიდან თბილისში, რომელიც უკვე მენშევიკურ-ბალშევიკურათ დარაზმულიყო, მოხსენებებს ვაკეთებდი მოწინავე მუშების წრეებში და დისკუსიები იყო გახურებული...

ერთ ამგვარ კრებაზე მოულოდნელათ შემოიჭრა დაუვიწყარი ამხანაგი მიხო ბოჭორიშვილი და, ჩუმათ გამიხმო-რა კრების მეორე ოთახში, ქუთაისიდან მიღებული დეპეშა გადმომცა, სადაც ეწერა ეს წყეული სიტყვები: „საშას მდგომარეობა კრიტიკულია, ძლიერ უნდა მისას ნახვა, თუ ჩამოსულიაო“.

სიღრმით (ეგნა[illegible] [illegible] მთელი [illegible]ვის შემდეგ ეს მეორეჯერ) მოსალოდნელი ტრაგიკული „ბედი“ და ბოლო ჩვენი საშასი... და იმავე საათს გავსწიე ქუთაისისაკენ, გადავეცი — რა თბილისელ ამხანაგებს, — სულ ერთია ჭიათურა-ქუთაის-ბათუმში მაინც უნდა გავაკეთო მოხსენებები მეთქი...

მახსოვს ის მწარე წამები, როცა ლოგინში მწოლარე პირალმა და ერთი თვალით შემომყურე საშას გახურებულ ტუჩებს ვეამბორე... დავადექი თავს და ორიოდე სიტყვით გადავეცი, — რომ მესამე ყრილობაზე გაიმარჯვა მემარცხენე ფრთამ (ბოლშევიზმმა) მეთქი... თვალები ცრემლებით აევსო და წაილუღლუღა ძლივს გასაგონათ: „ჰო, იდეა მუდამ გაიმარჯვებს“.

მე მაინც გულუბრყვილო იმედი მქონდა: — ვინძლო გადავარჩინოთ — მეთქი. და მეორე ოთახში მყოფ ექიმებ — გომართელსა და დანდაროვს გაუზიარე ჩემი იმედი და ვთხოვე, გულღიათ ეთქვათ, თუ რა აზრისანი არიან მედიცინის წარმომადგენლები მეთქი... მათ მითხრეს, შეიძლება სასწაულით გადარჩეს, მარა არ ყოფილა შემთხვევა, რომ ტუბერკულიოზი შეერთებული მენინგიტთან ძლეულ ყოფილიყოსო ექიმობით...

მეორე-მესამე დღეს ჩვენს ბედკრულ საუკეთესო ამხანაგ-მეგობარს, ჯერ კიდევ ახალგაზრდობის დაუშრეტელი ენერგიით სავსეს, რომელმაც მხოლოდ მომავალი დიდი მოღვაწეობის, აგრეთვე ვთქვათ მხოლოდ (ეგნატე ნინოშვილის არ იყოს) მოსამზადებელი პოლიტიკური ბრძოლის კლასსები განვლო, ხონისაკენ ვასვენებდით თითქმის მთელი — ქუთაისის დედიან-ბუდიანათ თანხლებით... აგრეთვე გურია-სამეგრელო-იმერეთი და ბაქო-თბილისიდან [illegible] აუარებელ[illegible] ს. დ. მუშაკების თანხლებით.

მახსოვს წვიმიანი დღე იყო, მარა არ შემიტყვია, არ მიგრძვნია, — ისე გავიარე ფეხით ქუთაისიდან ხონამდე...

სიტყვები მრავალთა უმრავლესი იყო წარმოთქმული ქუთაისში, გზაზე სხვადასხვა დელეგატებისაგან, თვით ხონში საფლავის პირად.

მე, როგორც სულმნათი ეგნატეს, ისე ამ ბედკრულ ამხანაგ-მებრძოლის საფლავზე ვერ შევძელი სიტყვის წარმოსათქმა... განვაცხადე, — სხვებიც საკმაოთ ამეტყველებენ ნაწილს ჩემი სულიერ მდგომარეობისას მეთქი...

და აი, ამ თუთხმეტი წლის შემდეგ, მე მგონი, — დღესაც გამიჭირდება „ჩვენს საშაზე“ ბევრ რამის თქმა... და აგრეთვე „ეგნატეზეაც“. ძლიერ ახლოს ვიცნობდი მათ, მათ სულიერ ძალღონეს და მოსალოდნელ დიდებულ მოღვაწეობის გაშლა-გაფურჩქვნას, აი, ვულ დასაწყვეტი რა არის...

არ ვიცი მე სხვები მრავალთა-უმრავლესი დაკარგულ (ნებსით თუ უნებლიეთ) ახლობელთა შორის ისეთი, რომლის დაკარგვას გული ასე დაეწყვიტოს ჩემთვის, როგორც საშას და ეგნატეს დაკარგვას... საზოგადოთ, ეს ორი პიროვნება გავდნენ ერთმანეთს, როგორც ტიპი რევოლიუციონერ-მოაზროვნეთ, ისე თვით ბედით (ჭლექისაგან სიკვდილი). ვინძლო მომავალში როდისმე მოვასწრო „**ეგნატეს** და **საშას**“ შესახებ ჩემი აზრების გაზიარება მკითხველებისათვის. ახლა კი, ვუსურვებ ჩვენი დროის მუშებსა და გლეხებს, რომ საშა წულუკიძისა და ეგნატე ინგოროყვას (ნინოშვილის) ხატება როგორც ჭეშმარიტ რევოლიუციონერებისას, ჩვენი თანამედროვე თვალსაზრისით, ჭეშმარიტ სოციალისტ-კომუნისტებისა [illegible] წარმოდგენაში (მახსოვრობაში) ცეცხლის წითელი ასოებით აღბეჭდილიყოს და ისე გადაეცეთ მომავალ თაობისთვის მოგონება, იმ პირების, რომელთაც საკაცობრიო იდეალისათვის — რევოლიუციონური მარქსიზმის, სოციალიზმის — კომუნიზმისათვის იმდენის გაკეთება შესძლეს ხანმოკლე სიცოცხლეში!... რომელთაც ვერ იხილეს ჩვენი ბევრ მხრით, მართალია, საძაგელი, მარა მაინც დიდებული ეპოქა, ეპოქას დასაწყისი დაუსრულებლათ დიდებულ მომავალი პერსპექტივებისაკენ მიმავალი...

მაგისთვის ხულმნათ საშას, როგორც ბედკრულ ეგნატეს, — მიუძღვნიათ თავიანთი ახალგაზდური თავგანწირული სიცოცხლე. ბოდიშს ვიხდი მკითხველის წინაშე, რომ ეს ორი პიროვნება ერთად შეიძლება, საკმაოთ ვრცლათ იცოდეთ(?) ვერ შევჩერდი ჩვენ საშაზე, როგორც დღის წესრიგი თხოულობდა...

მარა, გასამართლებელი მე მხოლოდ ისა მაქვს, რომ უკულმართად მიმართულმა ჩვენი (საქართველოს) მოღვაწეებთან იდეურ ბრძოლის საქმემ — საშუალებას მომაკლო ეგნატე გამხსენებოდა ამ სამი ოთხი წლის რევოლიუციის ქარცეცხლსა და აბობოქრებაში...

თავისთავად ცხადი უნდა იყოს, რომ ამ ორ ცოტათი მაინც დაშორებულთ ურთიერთისგან საქართველოს მოღვაწეთ მე მხოლოდ ვუახლოვებ, როგორც რ ე ვ ო ლ ი უ ც ი ო ნ ე რ თ და მოაზროვნეთ, — ასე ვსთქვათ ერთგვარ სულიერ სტილის, ტემპის, ტიპისა... პირდაპირი-კი უფრო სპეციალური ნიჭი იყო ბელეტრისტიკა, მეორესი — პუბლიცისტიკა და სოციალისტური (მარქსისტური) ფილოსოფია.

ორივეზე ერთგვარათ შემიძლია მე ვთქვა დასაწყისი ტაეპი, იმ ლექსისა, რომელიც აგრეთვე [illegible] გულ-გოლა ჩიტაძემ შემითხზავს:

„შენა ხარ გმირი შავ-ბედიანი,
[illegible] ნათელ-მზიანი,
დღე ვერა ნახე ნათელ-მზიანი,
სიცოცხლე განვლე მოკლე დღიანი,
ბნელი, უკუნი, ბურუსიანი!

გაუმარჯოს მათ ხსოვნას, გაუმარჯოს ჩვენს საშას მოგონებას.

დავათავებ პოეტის სიტყვებით:

„ის მოკვდა, მარა არ არის მკვდარი,
მას მოიგონებს შთამომავლობა,
და მას უგალობს აწ წმინდა ქნარი!

მიხა ცხაკაია.

ტფილისი, 17 ივნისი, 1920 წ.

საემოქალაქო პანაშვიდი

ამხ. ალექსანდრე წულუკიძის ხსოვნის აღსანიშნავად

* თფილისის კომ. ს. კ. პ. აუწყებს ყველა ამხანაგებს, რომ კვირას, ივნისის 20, დილით 11 საათზე ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო სახლში დანიშნულია სამოქალაქო პანაშვიდი ამხ. ალექსანდრე (საშა) წულუკიძის გარდაცვალებიდან 15 წლის აღსანიშნავათ. თფ. კომ. მოუწოდებს ყველა ამხანაგებს დანიშნულ დროს დაესწრონ აღნიშნულ პანაშვიდს.

წლებში, და ამ სურათს სწამლავს 1905 წ. სასიკვდილო სარეცელზე მწოლარე იმავე საშას გულის მომკვლელი სურათი. საშა 1905-ში ფიზიკურათ დასუსტებული, სულით ისეთივე ძლიერი რევოლიუციონერი იყო, როგორც გვახსოვს 1899—1900 წ.

ვინც ახლო იცნობდა საშას, მხოლოდ მას შეუძლია ილაპარაკოს იმის დიდბუნებოვანობაზედ, დიდ-სულოვნებაზედ და უდიდეს რევოლიუციონერობაზე. ის ერთნაირად ძლიერი იყო, როგორც თეორიაში, ისე პრაქტიკაში.

ჩვენ ახლაც თვალწინ გვიდგას, 1899 წ. ახალი წლის წინა ღამეს, როგორ შეკიკრიბეთ მის სახლში, ვითომ ახალი წლის შესაგებებლათ. ეს კონსპირაციული ხრიკი იყო, ნამდვილათ კი უნდა მოგველაპარაკა ტრამვაის მუშების გაფიცვის შესახებ და კიდეც გაგვეტარებია ის ცხოვრებაში. ამ საქმეში საშა იღებდა მონაწილეობას. როცა ჩვენ საშასთან ვიყავით შეკრებილი და მოწინავე მუშებთან გაფიცვის მთელ გეგმას ვიმუშავებდით, ამ დროს მთელი ღამე ტრამვაის მუშებში აგიტაციას ეწეოდენ ჩვენი კარგათ ცნობილი რაჟდენ კალაძე და დაუვიწყარი ლადო კეცხოველი.

საშასთან მაშინ იყვენ რამდენიმე დღევანდელი მენშევიკებიც (მაშინ არ იყო მენშევიკობა და ბალშევიკობა). საქმე მეტათ გამწვავებული იყო და ყველაზე საშიშ ალაგას საშა პირველი მიდიოდა. ეს მუშებს გვამხნევებდა და მებრძოლის სულს გვიდგამდა.

მეორე დღეს, ესე იგი ახალ წელიწადს, ნაძალადევში იყო კრება დანიშნული არაქელას სახლში. საშა მოვიდა დიდი კეტით ხელში მუხლებამდის ტალახში ამოსვრილი.

და მოინდომა თავის კეტით მონაწილეობის მიღება იმ „ტერორისტებში“ რომლებსაც გამცემლები უნდა დაესაჯათ. ამხანაგებს დიდი შრომა დასჭირდათ დაერწმუნებინათ საშა, რომ ის საჭირო არ იყო ამ საქმისათვის.

საშა 1905-ში როცა ლოგინში იწვა უკანასკნელ დღეებში იბარებდა მუშებს და იქ უმართავდა მათ თავიანთი ინტერესების დასაცავათ როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ და აგრეთვე ახასიათებდა ბალშევიკურ და მენშევიკურ მიმდინარეობებს.

საშა იყო რევოლიუციონერი არა მარტო თეორიაში—მწერლობაში, არამედ ის იყო თავდადებული რევოლიუციონერი პრაქტიკაში—ცხოვრებაში, თუმცა იმისი ფიზიკური უმანკო შეხედულება სულ სხვას ამბობდა. მას ურჩევდენ წასულიყო სადმე დასასვენებლათ, მაგრამ ის სულ მარჯვეთ იყო და ამბობდა: აქ უფრო მეტს გავაკეთებო. და ის დასვენებაზედ მუდამ ვარს ამბობდა.

ერთი სიტყვით, საშა ჩვენთვის დიდ ჩამოსხმულ იმედს წარმოადგენდა. ის დაბადებული იყო მუშების და დაჩაგრული ხალხის გზის მანათობელად. მაგრამ მუხთალმა სიკვდილმა არ დაინდო და უდროვოთ გამოგლიჯა ხელიდან მის საყვარელ საქმეს.

ძველი მუშები **არაქელა და გიორგი.**

პრესა

გაზეთები „ერთობა“ და „ბორბა“ განაგრძნობენ ჩვენ წინააღმდეგ ბრძოლას მათთვის ჩვეულებრივი იარაღით. რა უნდა ვთქვათ, ნამდვილათ ეს არც იდეიური ბრძოლაა და არც კამათი,—ეს არის შურისძიება, ეს არის ამკარა ტყუილების კონა. ჩვენ წარსულ მოღვაწეობას ჩვენ არასოდეს ფარდას არ ვამყარებდით. ზავის დადების შემდეგ საბჭოთა რუსეთთან თანხმათ ხელშეკრულებისა ჩვენ პატიოსნათ და ყველას გასაგონათ განვაცხადეთ, რომ ჩვენ ხელს ვიღებთ შეიარაღებულ აჯანყებაზე და ვიწყებთ ლეგალურ მუშაობას დემოკრატიულ საფუძველზე.

... ვასრულებთ ჩვენ ამ სიტყვას პატიოსნურათ თუ შურიანათ რათ ვიქცევით, როგორც ამას მენშევიკების გაზეთები დაურიდებლათ გაიძახიან. ... ისინი ჩვენ გვიმტკიცებენ, რომ ჩვენ ლმობიერათ, ლოიალურათ გვექცევიან. ისტორია იმასაც იტყვის, ვინ მოქმედებდა მუხანათურათ, ვინ რყვნიდა და ამახინჯებდა ფაქტებს. თქვენ გვითითებთ რუსეთელ მენშევიკებზე, რომლებსაც საბჭოთა მთავრობა სდევნიდა და თითქო დღესაც სდევნის. დიახ, საბჭოთა მთავრობა იმათ სდევნიდა იმიტომ, რომ ისინი კონტრ-რევოლიუციონურ თეთრგვარდიელებთან ერთათ რუსეთის მუშების და გლეხების მთავრობის წინააღმდეგ იბრძოდენ. თქვენ რისთვის გვდევნიდით ჩვენ? აბა იკითხეთ თუ ვინ იყო თქვენ მხარეზე ჩვენ წინააღმდეგ? ქართველი ნაც.-დემოკრატები (გვაზავავეშაპელ-გოთუები), სომეხი დაშნაკები და აზერბაიჯანის ბეგების და ხანების პარტია-მუსავატი, შემდეგ ინგლის-საფრანგეთ-ამერიკის იმპერიალისტები დენიკინ-კოლჩაკებით. ამიტომ ეს ვერაფერი საბუთია, თუნდაც რომ მართალი იყოს თქვენი მიღება.

მაგრამ ეს მართალი არაა: თქვენ კარგათ იცით, რომ რუსეთის მენშევიკები დღესაც საზიზღარ აგიტაციას ეწევიან სოციალისტურ საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ, მაგრამ მიუხედავათ ამისა ისინი სავსებით ლეგალურათ „მოღვაწეობენ“ კითხეთ გრ. ურატაძეს, წაიკითხეთ მოსკოვის გაზეთები, და გაიგებთ ამას.

სრულ სოციალურ დაზღვევიდან—სახელმწიფოებრივ სოციალურ უზრუნველყოფამდე.

ოქტომბრის რევოლიუციამ ბურჟუაზიის ხელმწიფობა დაამხო და ძალა-უფლება გადასცა პროლეტარიატს და უღარიბეს გლეხობას—ამით შექმნა ახალი პირობები პროლეტარულ მთავრობისთვის მუშათა შეუკვეცელ კანონმდებლობის განსახორციელებლად.

და მართლაც, როგორც კი შესდგა მუშათა და გლეხთა მთავრობა, მან გამოაქვეყნა (30 ოქტომბერს) „მთავრობის უწყება სოციალურ დაზღვევაზე“ სადაც ნათქვამია:

„რუსეთის პროლეტარიატმა თავის დროშაზე გამოკვეთა დაქირავებულ მუშების და აგრეთვე ქალაქის და სოფლის მცხოვრებთა უღარიბეს ნაწილის სრული სოციალური დაზღვევა. მეფის, მემამულეებისა და კაპიტალისტების მთავრობამ და აგრეთვე კოალიციონური და შემთანხმებლების მთავრობამ მუშათა დამზღვევი მოთხოვნილებანი არ განახორციელა.

მუშათა და გლეხთა მთავრობა, რომელიც ეყრდნობა მუშათა და გლეხთა დეპუტატების საბჭოებს, რუსეთის მუშათა კლასს და აგრეთვე ქალაქის და სოფლის მცხოვრებთა უღარიბეს ნაწილს, აუწყებს, რომ ის შეუდგება მოკლე ხანში სოციალურ დაზღვევაზე დეკრეტების გამოქვეყნებას: თანახმად მუშათა დამზღვევი ლოზუნგებისა:

1. დაზღვევის, უკლებლად, ყველა დაქირავებულ მუშაზე და ქალაქის და სოფლის მცხოვრებთა უღარიბეს ნაწილზე გავრცელება.

2. დაზღვევის გავრცელება შრომის უნარის დაკარგვის ყოველ დარგზე: სახელდობრ, ავადმყოფობაზე, დაშავებაზე, ინვალიდობაზე, სიბერეზე, დედობრივობაზე. ქვრივობა და ობლობაზე, და აგრეთვე უმუშევრობაზე.

3. დასაზღვევ ყველა ხარჯების შრომის დამქირავებლებზე გადატანა.

4. შრომის უნარის დაკარგვის და უმუშევრობის დროს სრული ხელფასის ანაზღაურება.

5. ყველა დამზღვევ ორგანიზაციებში დაზღვეულია სრული თვითმართველობა.

ეს ლოზუნგები იყო რევოლიუციონური პროლეტარიატის ლოზუნგებათ თებერვალის რევოლიუციამდე. ამ ლოზუნგებით ალბეჭდილ დროშებით გამოვიდა პროლეტარიატი 23 ივნისის 1912 წ. კანონის წინააღმდეგ საბრძოლველად და ბრძოლა უხდებოდა არა მხოლოდ მეფის მთავრობის წარმომადგენლებთან, არამედ სოციალ-დემოკრატიის ოპორტიუნისტულ მთავრობასთან, ეგრედ წოდებულ ლიკვიდატორებთან, რომელნიც ... დამზღვევ ლოზუნგებს.

ვერც თებერვალის რევოლიუციამ, იმავ ლიკვიდატორების მადლით, რომელნიც „შემთანხმებლების“ ბანაკში გვევლინებიან ამ დროს, ვერ შეასხა იმედის ფრთები მუშათა დამზღვევ ლოზუნგების განხორციელებას.

თუმცა მარტის დამზღვევმა კონფერენციამ პეტერბურგში სოციალ-ოპორტიუნისტების წინააღმდეგ, დაამტკიცა მუშათა ყველა დამზღვევი მოთხოვნილებანი და ამ საგანზე დეკრეტის დამუშავებაც დაავალა დამზღვევთა მუშათა ჯგუფს იმ იმედით, რომ მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოს დახმარებით გაიყვანდა მას და განახორციელებდა სინამდვილეში თავის სოციალურ მოთხოვნილებათა ერთ ნაწილს. მაგრამ „შემთანხმებელ“ სოციალისტებმა დააუძლურეს საბჭოები ბურჟუაზიასთან კოალიციონურ მთავრობის შედგენით და არაა გასაკვირველი, რომ იმ მთავრობამ, სადაც უმრავლესობა ბურჟუაზიულ ელემენტებს ეკუთვნის, არ დააკმაყოფილოს მუშათა დამზღვევი მოთხოვნილებანი. და მართლაც, 8 თვის კოალიციის ბატონობას შედეგათ მოყვა მხოლოდ შეკეთება ერთი კანონის, სახელდობრ 23 ივნისი 1912 წ. კანონის, რომელიც გამოქვეყნდა 25 ივლის 1917 „მუშათა უზრუნველყოფა ავადმყოფობის დროს“, სახელწოდებით.

ძველ კანონთან შედარებით ცოტა რამეა შეცვლილი ამ 17 წ. ნოველაში. მაგ:

1. დაზღვეულთა წრე გაფართოვებული წვრილ საწარმოვო დაწესებულებების მუშებით („რომელშიაც მუშაობს მუდმივად არა ნაკლებ ხუთი მუშისა“), სავაჭრო, სასოფლო-სამეურნეო, ტრანსპორტის, შინ მომუშავენი, მოსამსახურენი და სახაზინო საწარმოვო დაწესებულებების მუშები დარჩენ კანონ გარეშე.

2. გადასახადების ნახევარი სიმძიმე მუშათა კისერზე დარჩა.

3. დასახმარებელი შემწეობა არაა სრულ ხელფასამდე აყვანილი, რჩება ძველი მესამედი ხელფასისა.

4. დამქირავებლებს აქვთ უფლება სარევიზიო კომისიის წევრობისა, თუმცა სათადბირო ხმით.

5. იგივე მდგომარეობაში დარჩა დაზღვევა „უბედურ შემთხვევის გამო“ და სხვა.

ეგ შესწორებანი არ დააკმაყოფილებდენ მუშებს. და აი უკვე მარიამობისთვის დამზღვევი კონფერენცია აღნიშნავს კოალიციის უძლურებას მუშათა მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაში და იმასაც, რომ მინისტრები—სოციალისტები თავის შემთანხმებლობით ღალატობენ მუშათა კლასის ინტერესებს და „რომ სრული სოციალური დაზღვევის განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ ახალი რევოლიუციის და პროლეტარიატის გამარჯვების შემწეობით.“

პროლეტარულმა მთავრობამ რევოლიუციის პირველ დღეშივე შეუდგა სრულ სოციალურ დაზღვევის განხორციელებას. 1 იანვრამდე ზედიზედ გამოქვეყნდა დეკრეტი თვითეულად ყოველივე დარგში, სახელდობრ: დაზღვევა უმუშევრობის გამო. ამგვარი კანონი უზრუნველყოფის ნორმებით და თავის პროლეტარულ პრინციპებით არსად არ იცის არც ერთმა ქვეყანამ მსოფლიოში დაშავებულთათვის 100 პროც. იქნა შემწეობა გადიდებული, უსასყიდლოთ გადაცემა საავადმყოფო კასების ხელში სამკურნალო დაწესებულების მწარმოებელთა მესაკუთრეების მიერ და აგრეთვე იქნა გაცემული განკარგულება, რომ კომისრებმა შრომის უნარ დაკარგულთა შესაწევ გადასახადის ანაზღაურებაში უნდა იხელმძღვანელონ სასამართლოსთვის გამოცემულ დეკრეტ № 2-ით, სადაც აღნიშნულია, რომ ყველა რევოლიუციამდე გამოქვეყნებულ კანონებით უნდა იხელმძღვანელონ მხოლოდ იმდენათ, რამდენათაც არ არიან ისინი უარყოფილნი დეკრეტებით და „არ ეწინააღმდეგებიან სოციალისტურ უფლების შემეცნებას.“ ამით მიეცათ მათ საშუალება მუშათა კლასის სასარგებლოთ ემოქმედნათ, და დეკრეტი „დაზღვევისა ავადმყოფობისაგან“ ისე არის აშენებული, რომ ის შეიცავს სოციალური დაზღვევის ყველა დარგს და ვრცელდება ყველა მშრომელზე.

ამ კანონზე ცოტად შევჩერდებით, რადგან ის წარმოადგენ ჩანასახს, რომლისგან თანდათან განვითარდა საერთო—დაზღვევის კასა და შემდეგ სახელმწიფოებრივი სოციალური უზრუნველყოფა.

ახალი ამბები

— დღეს 20 ივნის, დაახლოებით საღამოს 6—7 საათზე თბილისში ჩამოვა საბჭოთა რუსეთის მისიის თავმჯდომარე ამხანაგი კიროვი.

— გუშინ თბილისში მისიის ექვსი წევრი და კიროვის მოადგილე სტარკოვი ჩამოვიდენ.

— ... დღეებში ჩრდილოეთ კავკასიაში 25 კაზაკით ესაული ... აჯანყება აქვს მოაწყო ... კაზაკების ... საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ. დასახელებული პირნი ცდილობენ დაიწყონ თავიანთი შავი საქმეები მაგომეტანის, არხონის და ნოვოხრისტიანსკის სტანიცებში. ამავე მიზნით გამგზავრებულან აგრეთვე ჩრდილოეთ ოსეთში ესაული მესტულოვი 20 კაზაკით. პოლკოვნიკი პაპოვი 25 კაზაკით პიატიგორსკის რაიონში. დენიკინის ოფიცრები ჯარისკაცებში დ კაზაკებში ეწევიან აგიტაციას თითქოს ვრანგელი შეტევაზე გადავიდა და აიღო მთელი რიგი ქალაქების. კომუნისტურ ბიუროს ყოველ დღე ნახულობს 40 50 კაზაკი, რომლებიც გამოუცხადებენ ხოლმე სურვილს საჩქაროთ სამშობლოში დაბრუნებაზე. ამის წინეთ მათი გაგზავნა უნდოდათ რუსეთში ზღვით, მაგრამ კაზაკებმა უარი სთქვეს, რადგან შიშობენ, რომ ყირიმში ვრანგელთან არ მოხვდენ.

— თელავის დროებითი სამაზრო კომიტეტი ს. კ. პ. აუწყებს ყველა ამხანაგებს, რომ ხუთშაბათს, ივნისის 24 საღამოს 8 საათზე დანიშნულია სამოქალაქო პანაშვიდი ამხ. ალექსანდრე (საშა) წულუკიძის გარდაცვალებიდან 15 წლის აღსანიშნავათ.

თფილისის საქალაქო საერთო საავათმყოფო კასის გამგეობა იუწყება, რომ კვირას 20 ივნისს, დილის 10 საათზე მუშათა კლუბის შენობაში (პლეხანოვის პროსპექტი 123) დანიშნულია საერთო კრება კასის რწმუნებულთა. დღის წესრიგი შემდეგია: 1) ფულის ანგარიში კასის 15 ივნისამდის. 2) ხარჯთ აღრიცხვა მიმდინარე წლის მეორე ნახევრისა. 3) დახმარების გადიდება კასის წევრთა ცოლებისათვის მშობიარობის დროს და ოჯახის წევრების დასაფლავებისათვის. 4) დახმარების გადიდება მშობიარეთათვის: 5) დახმარების გადიდება მათთვის, ვინც დათხოვნილია დასასვენებლათ და საჭიროებენ ექიმობას სანატორიაში განსაკუთრებული დიეტით. 6 საექიმო დახმარება წევრთათვის. 7. ინსტრუქტორების კურსები. 8) მიმდინარე საკითხი.

დეპეშები

(საქარ. დეპ. სააგ.)

მოსკოვი, ივნ. 18. ც. ა. კ. ბ. ბიულეტენი.

მოსკოვი. კოროსტენის მიმართულებით რკინის გზის გასწვრივ უკან დახეულ მტერს ვავიწროვებთ. ვინ იცის ქმერინკის მიმართულებებზე პოლონელები უშედეგოთ სცდილობენ შეაჩერონ წინსვლა ჩვენი ნაწილებისა, რომელნიც ვინიცა-იამპოლის ქალაქთა ხაზს უახლოვდებიან. კოლჩაკის ყოფილმა ოფიცრებმა განაცხადეს, რომ მას შემდეგ, რაც საბჭოთა მთავრობამ მათი დანაშაულის პატიება გამოაცხადა, მათ არ შეუძლიათ საჯაროთ არ განაცხადონ, რომ ისინი მზათ არიან გამოისყიდონ თავისი დანაშაული კოლჩაკის ჯარში სამსახურის გამო საბჭოთა ჯარებში ერთგული სამსახურით.

აზერბაიჯანის კომპარტიის ც. ა. კ. კომუნისტებისაგან შეადგინა ბაქოს პირველი მუშათა პოლკი, ეს პოლკი გაიგზავნება პოლონეთის ფრონტზე.

რეველი. ივნ. 15. შავ ზღვაში მყოფ ინგლისის გემების კომანდირმა ბრძანება მიიღო არ დაეხმაროს ვრანგელს არც შეტევით და არც თავდაცვით ოპერაციებში.

ოდესა. ივნ. 17. ბულგარეთში თითქმის ფინანსიური კრიზისია. ბიუჯეტი დეფიციტით ორ მილიარდს უდრის. ბულგარეთზე მოკავშირეების მიერ დადებულ კონტრიბუციის გადახდა შეუძლებელია. ბულგარიამ მოკავშირეებს უნდა მისცეს შინაური საქონელი, ნახშირი და ორთქლმავალები. მხარის ყოველ კუთხეში გაფიცვებია.

ვარშავაში 15 ფრანგი ინსტრუქტორი ოფიცერი მოვიდა.

ბუქარესტში გაფიცულ მუშების მიერ მუშაობის განახლების შემდეგ, რკ. გზათა დირექტორი გენ. მაკრი და მისი თანაშემწეები გადადგენ. თავის გადადგომას მით ასაბუთებენ, რომ არ შეუძლიათ იმსახურონ იმ მუშებთან, რომელიც გაფიცვისათვის არ დაისაჯენ და რომელნიც ემსახურებიან არა თავის უფროსებს, არამედ სოციალისტებს.

პრაგიდან იუწყებიან: მთავრობის ორგანო „ჩეხო-სლოვაკიის რესპუბლიკა“ სწერს: საბჭოთა რუსეთის მიერ გადადგმული ნაბიჯები ბედნიერი ნიშანია ევროპაში ზავის დასამყარებლად. ეხლა ჩვენ დაუყონებლივ უნდა ვაცნობოთ საბჭოთა მთავრობას ჩვენი პასუხი და შევატყობინოთ მას ჩეხო-სლოვაკიის დელეგატთა რიცხვი და აგრეთვე უნდა აღვნიშნოთ ყველა საკითხი, რომელიც საზავო-კონგრესმა უნდა განიხილოს.

ოდესა, 17 ივნ. კონსტანტინეპოლის სამხედრო სასამართლომ სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტა ოსმალეთის ნაციონალისტ მოღვაწეებს მუსტაფა ქემალსა და მის ... სწრებლად.

რეველი, 15 ივნ. ... კავშირების საერთაშორისო კონფერენციამ მოწოდებით მიმართა მთელი ქვეყნის მუშებს გაეფიცონ უნგრეთს იქ არსებულ თეთრი ტერორის გამო.

ლონდონი, 17 ივნ. ერთა ლიგის სხდომაზე წითელი ჯარის ფლოტის ენზელში გადმოსხმის გამო შესახებ ამგვარი რეზოლიუცია მიიღეს: ერთა ლიგის საბჭომ გადასწყვიტა არ მიმართოს ლიგის სტატუით ნა... ზომებს და შეუცადოს საბჭოთა მთავრობის ... შეპრებათა შედეგებს.

მოსკოვი 19. ... ბა: რადგანაც ამ ჟამად შეუძლებელია სრულიად ... მოწვევა დ. ც. ა. კ. აძლევს მე-8 ყრილობამდი რწმუნებულობის ვადა ვაგრძელოს დ. ც. ა. კ. წევრებისა და მათი კანდიდატებისა, რომელნიც მე-7 სრულიად რუსეთის საბჭოთა ყრილობის მიერ არიან არჩეული. მანდატები, რომელნიც მე-7 ყრილობის დ. ც. ა. კ. წევრებს აქვთ ნამდვილათ იქნეს ჩათვლილი.

ველიკი უსტიუგი 17. სევერო-დვინსკის რევტრიბუნალმა დახვრეტა გადაუწყვიტა რევოლიუციის ორ მოღალატეს, რომლებიც კაპიტან ორლოვისა და ლიტვინის ავანტიურის დროს თეთრებს მიემხრენ და კომუნისტები ჯალათებს მისცეს ხელში.

ბაქო 3 ივნისი. № პოლკის მიტინგზე ცხენოსანმა ასკერებმა სურვილი განაცხადეს პირველ მოთხოვნილებისამებრ გაემგზავრონ დასავლეთის ფრონტზე საბჭოთა მთავრობის დასაცავად.

რეველი 15. პარიზის მთავრობის წრეებში დარწმუნებულნი არიან, რომ ინგლისის მთავრობამ გადასწყვიტა შეუთანხმდეს საბჭოთა მთავრობას, რომ მან შეაჩეროს ბალშევიკების ჩარევა აზიის საქმეებში. ფრანგები ამას შეცდომათ სთვლიან, რადგანაც ასეთი პოლიტიკა მხოლოდ გააძლიერებს საბჭოთა მთავრობას და მომავალში შექმნის აღმოსავლეთში ბალშევიკურ საშიროებას. ფრანგები ურჩევენ ოსმალებს დაუთმონ და მით დაანგრიონ ოსმალეთის ნაციონალისტების კავშირი საბჭოთა მთავრობასთან.

ვრანგელის კუდების ცდა, რომ რუმინეთი გაესესიანებიათ საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ სრულის დამარცხებით დასრულდა. მოლაპარაკება ამის შესახებ შეწყვეტილია. ინდოეთის საზღვრებთან შეგროვილია საფრანგეთის ჯარები, რომელნიც ინგლისზე თავდასხმას ფიქრობენ.

ოსმალეთის მთავრობა მოკავშირეთ სთხოვს, რომ მან სტამბოლიდან გადაასახლოს რუსი ლტოლვილები. მოკავშირენი ფიქრობენ მათ არხიპელაგის ერთ ერთ კუნძულზე გაგზავნას.

სამხედრო-საველე სასამართლოს განჩინების თანახმად წითელ არმიელთათვის ოდესის ჩაბარებისათვის სევასტოპოლში დახვრიტეს გენერალი შილინგი.

რომიდან იუწყებიან: იტალიის ახალი კაბინეტი საბოლოოთ შესდგა. შედგენილია კოალიციური სამინისტრო, რომელშიც შევიდენ ყველა მთავარი პარტიის წარმომადგენლები, გარდა დიდი სოციალისტურ პარტიისა. კაბინეტში შედის 4 რადიკალი, 2 ხალხოსანი, 4 დემოკრატი, 3 ლიბერალი, მათ შორის ჯიოლიტი, 1 დამოუკიდებელი სოციალისტი, 1 სოციალისტ-რეფორმისტი, 3 სენატორი: სფორცა, სეკკი და კროჩე ითვლებიან ზომიერ ლიბერალად. პრემიერი და შინაგან საქმეთა მინისტრი ჯიოლიტი, საგარეო საქმეთა მინისტ. სფორცა, ახალშენების როსსი, იუსტიციის ფურა, ფინანსების ტედესკო, ხაზინის მეილორ ... და სამხედრო ბანომი.

მუშათა ცხოვრება

ბ ა თ ო მ ი.

პროფესიონალური კავშირების შესახებ.

პროფესიონალური კავშირების საბჭოს განადგურებისა და მისი წევრების დატყვევების შემდეგ, პროფესიონალური მუშაობა ბათომში თითქო შეწყდა. ზოგიერთი იმათგანი დაიმალა და ეხლა ხელ-ახლა აღდგენილ უნდა იქნას. ინგლისის მთავრობამ პროფესიონალურ კავშირების წარმომადგენლებთან ... დროს განაცხადა, რომ იგი არასდროს არ ობრთავს ნებას საბჭოების არსებობას, რომ კავშირებს ისედაც შეუძლიათ არსებობა და სხვა. უკიდურეს შემთხვევაში ინგლისელები თანახმაა დანიშნოს სამი ინგლისელი ოფიცერი, რომელნიც „გაუძღვებიან“ მათი აზრით საბჭოს საქმეებს. რასაკვირველია შეგნებული მუშები არასოდეს არ დათანხმდებიან ასეთ „საბჭოზე“.

ადგილობრივი მენშევიკები მოლაპარაკებას აწარმოებენ ინგლისელებთან. ისინი მზათ არიან დააკმაყოფილონ ინგლისელების ყოველგვარი მოთხოვნილებანი. მენშევიკების ... ამ შემთხვევაში ... თვის ... უმეტესობამ გადასწყვიტა, არ მიიღოს მონაწილეობა ისეთ საბჭოში, რომლის შექმნას მენშევიკები აპირობენ.

X.